

Tartalomjegyzék

Előszó.....	5
Fogalmi zűrzavar.....	6
1. Példák az Európai Unióból a lakossági hulladék csökkentésére (Összeállította Balogh Emese és Nuria Alonso Leal).....	7
1.1 Egy komplex példa: Belgium.....	8
1.1.1 Flamand régió.....	8
1.1.1.1 Példa egy flamand településről: Dilbeek	13
1.1.2 Vallon régió.....	15
1.1.2.1 Példa egy vallon településről: Gembloux	16
1.2 Differenciált szemétdíj fizetés.....	18
1.2.1 Dánia	18
1.2.2 Franciaország - Les Soronnières	20
1.3 Komposztálás.....	21
1.3.1 Hollandia	21
1.4 Lakossági szemléletformáló akciók.....	23
1.4.1 Ausztria – Bécs.....	23
1.4.2 Belgium – brüsszeli régió.....	25
1.4.3 Belgium – Oupeye	27
1.4.4 Egyesült Királyság – Milton-Keynes	28
1.4.5 Finnország – Helsinki	30
1.4.6 Hollandia – Rotterdam.....	31
1.4.7 Németország – München.....	33
1.4.8 Portugália – Porto.....	34
1.5 A kereskedelem bevonása.....	36
1.5.1 Olaszország – Suzzara, Mogliano, Valdarno.....	36
2. Példák az Európai Unióból az ipari hulladék mennyiségének csökkentésére (Összeállította Balogh Emese és Nuria Alonso Leal).....	38
2.1 Dánia: adó az építési- és bontási hulladékok lerakására.....	39
2.2 Finnország – Helsinki: pályázat a „Természeti Erőforrások Megmentője” címért.....	40
2.3 Egyesült Királyság: program a hulladékmennyiség csökkentésére.....	40
2.4 Franciaország: a higanyos hőmérők betiltása	41
2.5 Írország – Tisztább Termelés mintaprogram.....	43
2.6 Németország – „Ökoprofit München” program	43
2.7 Németország, Baden-Württemberg: tanácsadói program a veszélyes hulladékok képződésének elkerülésére.....	44
2.8 Németország: betétdíjas italcsomagolások.....	45
3. Hulladékpolitika az Európai Unióban (készült: az EEB anyagai alapján, fordította Gadó György Pál).....	49
3.1 Tények a hulladékokról.....	50

3.2 Az EU hulladékpolitikájának jogi és szakmapolitikai háttere.....	51
3.2.1 Az EU alapító szerződése.....	52
3.2.2 Az EU hulladékokra vonatkozó jogszabályai.....	54
3.2.2.1 A hulladékokra vonatkozó keretirányelvek.....	54
3.2.2.1.1 75/442 Irányelv a hulladékokról.....	54
3.2.2.1.2 91/689 Irányelv a veszélyes hulladékokról.....	55
3.2.2.1.3 259/93 Rendelet a hulladékszállításról.....	56
3.2.2.2A hulladékok kezelése.....	56
3.2.2.2.1 A 2000/76 Irányelv a hulladékégetéséről (beleértve a kombinált égetést is).....	56
3.2.2.2.2 1999/31 Irányelv a hulladéklerakókról.....	57
3.2.2.2.3 2000/59 Irányelv a kikötői hulladékfogadó berendezésekről.....	57
3.2.2.3Speciális hulladékfajták.....	58
3.2.3Szakmapolitikai megfontolások.....	58
3.2.3.1 Hulladékgazdálkodási alapelvek.....	58
3.2.3.1.1 A szennyező fizet elv.....	59
3.2.3.1.2 A gyártói felelősség elve.....	60
3.2.3.1.3 A közelség elve	61
3.2.3.1.4 A forrásnál történő fellépés elve	62
3.2.3.1.5 Erőforrás-gazdálkodás.....	62
3.2.3.1.6 A prioritási sorrend.....	62
3.2.4Eszközök és döntéshozatal.....	65
3.3 A hulladékpolitika eszközei és intézkedései.....	67
3.3.1 A hulladékok meghatározása és a hulladékok keletkezési helye.....	67
3.3.2 A hulladékkezelő létesítmények elhelyezése	69
3.3.3 Engedélyek.....	69
3.3.4 A hulladéktermelés korlátozása.....	71
3.3.5 A veszélyes hulladékok termelésének korlátozása.....	72
3.3.6 A hulladékszállítás korlátozása.....	73
3.3.7 A hulladékkezelő létesítményekből származó kibocsátások korlátozása....	74
3.3.8 Szelektív gyűjtés és újrahasznosítási célok.....	75
3.3.9 Szabványosítás.....	76
3.3.10 Hulladékgazdálkodási tervek.....	77
3.3.11 Jelentés.....	78
3.3.12 Adók és díjak.....	79
3.4 Végrehajtás.....	79
3.5 Kapcsolódások más EU jogszabályokhoz.....	82

Előszó

Az EU régebbi tagállamai már 10-15 éve felismerték, hogy a hulladék hagyományos kezelése (lerakás és égetés) tarthatatlan. Más-más motivációval, de több városban vagy régióban kezdtek hulladékcsökkentést célzó programokat. Kiadványunkban esettanulmányokat közlünk ezek közül. A célunk az, hogy minél több ötletet adjunk a hazai tervezőknek és döntéshozóknak, ha a hulladékcsökkentés, sőt hulladékmegelőzés útját választják.

Kiadványunk második részében az *Európai Környezetvédelmi Iroda* (European Environmental Bureau – EEB) - amelynek a HuMuSz is tagszervezete - értékeli az Unió hulladékpolitikáját és aktuális folyamatait. Fontos kritikai észrevételek találhatók benne a hulladékos joganyagáról, a prioritási sorrend betartásáról és a fennálló jogrend alkalmazásáról.

A feldolgozott esetekben a „megelőzés” sok esetben nem jelent mást, mint az ún. maradék hulladék csökkentését. Egyik helyen a lerakók betelését akarják késleltetni, másik helyen újabb égetők építését akarják megelőzni. Van, ahol differenciált szemétdíj bevezetésével próbálkoznak, máshol a szelektív hulladékgyűjtés fejlesztésétől és a komposztálás népszerűsítésétől várják az eredményeket.

Ezek nagyon fontos programok (bár mi is itt tartanánk már...), az esettanulmányok némelyikén mégis látszik, hogy hiábavaló az erőfeszítés: az egy főre jutó hulladék mennyisége csak nő, csak nő. Ennek oka valószínűleg az, hogy ezek az intézkedések szemérmesen elkerülik a lényegét: csak egy felelős fogyasztói réteg megjelenése, csak a termelés és a kereskedelem megreformálása, csak a fogyasztás ésszerűsítése, sőt, csökkentése hozhat valódi hulladékmegelőzést!

Látunk szerencsére olyan példákat is, amelyek már az utóbbi célokat tűzik ki célul. Felismerték, hogy a hulladékot előállító (csomagolóanyagokat gyártó) cégeknek valamint a kereskedelemnek komoly szerepe van a folyamatban, ezért számukra is kidolgoztak ösztönző programokat. Mindezt komoly szemléletformáló kampányokkal egészítették ki, bevonva a lakosság minél szélesebb rétegeit. Türelmesen haladva és a fokozatosságot betartva az eredmény nem is maradhat el.

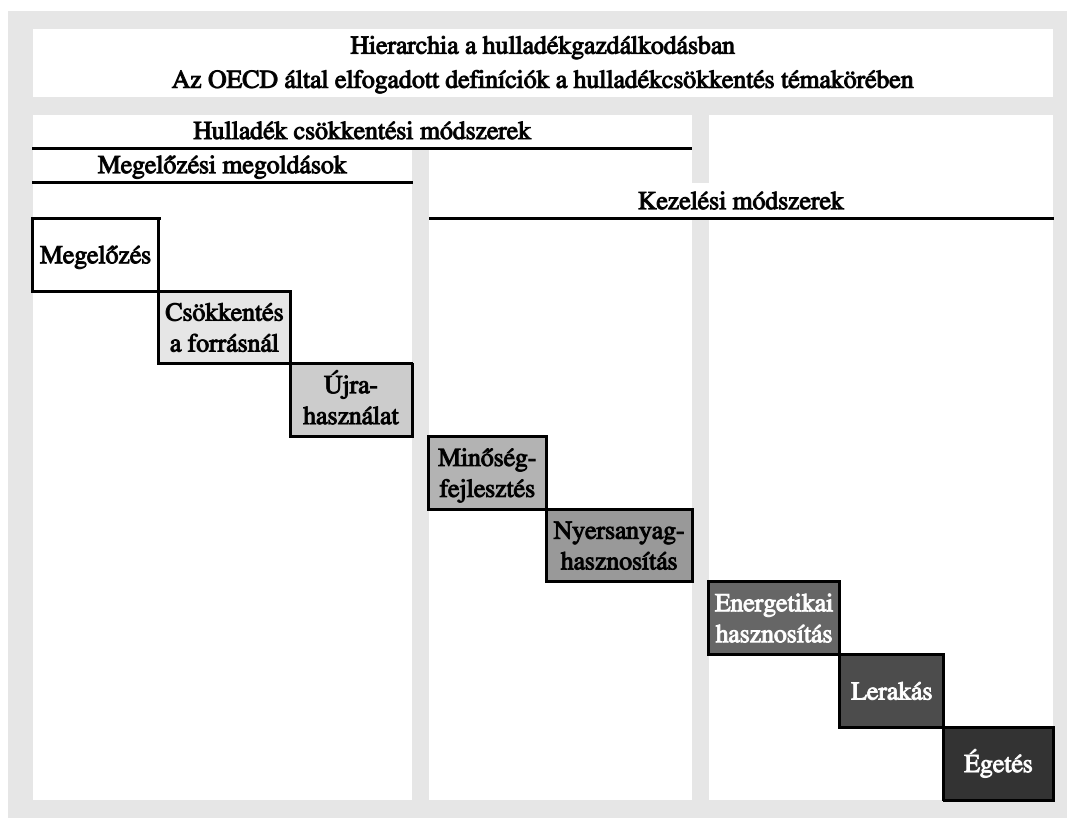
Néhány esetben csak kevés információt találtunk, és az eredmények sem voltak megfelelően dokumentálva, ennek ellenére fontosnak tartottuk, hogy az ötletek szerepeljenek. Kérünk minden olvasót, hogy aki konkrét ismeretekkel, tapasztalatokkal rendelkezik az egyes programokról, írja meg nekünk! Honlapunkon (www.humusz.hu) folyamatosan bővíteni fogjuk az esettanulmányok listáját.

Szilágyi László

elnök

Hulladék Munkaszövetség

Fogalmi zűrzavar

Az esettanulmányok átolvasása során kiderül majd, hogy az egyes hulladékgazdálkodási programok nem használják egységesen a *megelőzés* fogalmát. A legtöbb helyen – szándékosan vagy véletlenül – a hulladéklerakás *elkerülését* tekintik megelőzésnek, és bármilyen módszert is alkalmaznak, a hulladék keletkezését meg sem próbálják befolyásolni. Pedig a szelektív gyűjtés és hasznosítás még nem megelőzés, sőt, a komposztálás sem tekinthető annak, bármennyire is egyetértünk céljaival.

Kiadványunk elején tehát érdemes a fogalmakat tisztázni. Az OECD által 1996-ban rendezett berlini konferencián meghatározták az ezzel kapcsolatos fogalmakat, és tisztázták, hogy mi számít valóban megelőzésnek és mi nem.

A hulladék kezelésének hierarchiáját mutatja a mellékelt ábra. A legelső és a legfontosabb a MEGELŐZÉS, a sor végén (ha már Minden más lehetőséget kimerítettünk) állnak az ártalmatlanítási módok. Látható, hogy a csökkentési módszereket világosan el kell választani egymástól, az OECD szerint mást jelent a megelőzés, az újrahasználat és megint mást a hasznosítás.

Sorozatunk következő részében (amelyben ajánlást teszünk egy átfogó *hulladékmegelőzési* stratégiára), az ábrán látható fogalmakat pontosan definiálni fogjuk.

AZ

A

KINCS

AMII

NINCS

1. Példák az Európai Unióból a lakossági hulladék
csökkentésére

(Összeállította Balogh Emese és Nuria Alonso Leal)

1.1 Egy komplex példa: Belgium

Belgiumban a 80-as években lezajlott közigazgatási reform során változott meg a környezetvédelmi (és azon belül a hulladékgazdálkodási) igazgatási rendszer. Azóta az ország három régiója (a flamand, a vallon és a brüsszeli) önállóan alakíthatja ki környezetvédelmi szabályozását, azaz tulajdonképpen ők határozzák meg, milyen hulladékmegelőzési ill. hulladékkezelési rendszert építenek ki. Az állam kezében maradt azonban pl. a termékpolitika szabályozásának, a különféle ökoadó kivetésének lehetősége, és a piacra szánt termékek szabványainak megállapítása, amelyekkel állami szinten lehetne elősegíteni a hulladékmegelőzés gyakorlati megvalósulását.

1.1.1 *Flamand régió*

Hulladékkezelés a flamand régióban

A flamand régióban az OVAM nevű szervezet felel az 5 éves hulladékgazdálkodási tervek kidolgozásáért és végrehajtásáért. A tervek kidolgozásába bevonnak több más szereplőt is: hulladékgazdálkodásért felelős hatóságokat, intézeteket, magánszervezeteket és civil szervezeteket. Az első terv 1986-ban lépett életbe. Akkoriban az elsődleges feladatnak a szelektív gyűjtés bevezetését tekintették. Azóta kiépült egy jól működő rendszer, amelynek hatására a maradék (tehát nem hasznosítható, csak égetéssel vagy lerakással kezelhető) hulladék mennyisége fokozatosan csökken, az újrahasznosított hulladékok aránya ezzel párhuzamosan nő. Nem történik azonban semmi érdemi intézkedés a keletkező hulladékok mennyiségének csökkentése terén, így nem csoda, hogy az EU többi országához hasonlóan az egy főre jutó háztartási hulladék mennyisége évről évre növekszik.

1995-ben a flamand régió egy lakosa átlagosan még „csak” 492 kg hulladékot termelt, 2002-ben ez az érték azonban már 564kg.

A régióban alapvetően az újrahasznosításra koncentrálnak, ezt az iparágat kívánják helyzetbe hozni, versenyképességét növelni. Ennek eszköze lehet például, hogy az égetés és a lerakás díját fokozatosan emelik, a rájuk vonatkozó előírásokat szigorítják. Fontos előrelépés, hogy nem tervezik újabb égetők építését, lerakásban pedig az önellátás a cél (a flamand régió szemetét nem kívánják más területekre szállítani és lerakni).

Mivel korábban a lerakás és az égetés volt a fő hulladékkezelési mód, a 6 millió lakosú flamand régióban már jelenleg is közel 10 kommunális égető és 12 lerakó

működik. Érthető, hogy ezek után nem szeretnének újabb ártalmatlanító berendezéseket építeni.

A maradék hulladék mennyiségének csökkentésére ütemtervet készítettek. A 2003-2007 időszakra szóló terv során a régió lakosainak maradék hulladék termelését az alábbi ütemben kívánják csökkenteni:

2003-ra 180 kg/fő,

2005-re 165 kg/fő,

2007-re 150 kg/fő.

Ez a cél akkor valósulhat meg, ha az újrahasznosítás aránya növekszik, ezért 2007-re a háztartási hulladék 69%-át szeretnék másodnyersanyagként felhasználni (2000-ben ez 66% volt).

A régió az elvárások teljesítéséről az önkormányzatokkal szerződést köt. Ennek lényege, hogy nem büntetik azt a települést, amelyik nem tartja be a megállapodást, viszont előnyben részesítik azokat, amelyek igen (pl. bizonyos támogatások, pályázatok esetében). A lerakásra és az égetésre kivetetett adókból befolyt összeg egy részét ennek az ösztönző rendszernek a működtetésére költik.

Hulladékcsökkentő intézkedések

A 90-es évek közepére a szelektív gyűjtés a legtöbb helyen általánossá vált, ezért 1995-ben a flamand kormány úgy döntött, hogy a továbbiakban hangsúlyosabban fog a megelőzésre koncentrálni. A korábban már említett célok mellett megjelentek újabbak is:

- ökológiailag felelős fogyasztás ösztönzése
- olyan rendszer kialakítása, amelyben a szemétkeléshez a háztartások a jövőben nagyobb arányban járulnak hozzá (korábban a költségek kb. 50%-át az önkormányzatok fedezték).

Az ehhez felhasznált eszközök:

Differenciált szemétdíj rendszer bevezetése

A flamand települések többségében bevezették a differenciált szemétdíj fizetés rendszerét. Ez azt jelenti, hogy a lakosok különböző térfogatú szemetes zsákokat igényelhetnek a szolgáltatótól – külön a maradéknak és külön a hasznosítható hulladékoknak. A maradék hulladékok esetében a zsákok ára térfogat szerint változó (0,5-3,75 €), a hasznosítható anyagok zsákjáért pedig az előbbieknél alacsonyabb fix összeget (0,25 €) állapítanak meg. Tehát a fogyasztó a

szemétermelése arányában fizet a hulladékkezelésért. A zsákok árán túl néhány helyen plusz alapidíjat is kell fizetni a szolgáltatásért.

Ez a rendszer egyrészt vásárláskor a hasznosítható anyagok választására, másrészt kevesebb szemét termelésére ösztönöz. Természetesen ehhez a termékkínálatban meg kell jeleníteni a hulladékszegényebb és újrahasznosításra alkalmas alternatívákat is. Ez sajnos Belgiumban sem jellemző igazán: az eldobó csomagolások túlsúlya ott is megfigyelhető. Ennek megváltoztatására állami szintű szabályozásra lenne szükség.

Házi komposztálás támogatása

A régióban több helyen is „komposztmester tanfolyamok” indultak. Akik elvégezték, vállalták, hogy továbbadják tudásukat szomszédjaiknak, ismerőseiknek. A kampánynak köszönhetően 2002-ben a flamandok 34 %-a komposztált.

Használt tárgyak boltja (reuse center)

A régióban egyre több olyan bolt működik, amely használt tárgyak vételével és eladásával foglalkozik. A boltok 20.000 tonna újrahasználató tárgy, eszköz begyűjtését, cseréjét és árusítását tették lehetővé, és egyúttal 1000 új munkahelyet teremtettek.

Szemléletformálás

A régió honlapot működtet, amely segítséget nyújt a környezettudatos vásárláshoz.

Az iskolákban környezeti nevelési programot indítottak „Egész évben zöld osztályba járok!” címmel.

Rendezvényeken, turisztikai régiókban támogatják pl. a műanyag poharak újrahasználatát, a fürdőhelyeken az ivókulacsok használatát népszerűsítik. Az angliai Milton-Keynes-hez hasonlóan támogatást adnak a cserélhető béléssű pelenkák használatához.

Vállalatokra vonatkozó programok

Visszavételi kötelezettséget írtak elő pl. elemekre, gyógyszerekre, elektronikai berendezésekre.

Önkéntes megállapodásokat kötnek vállalatokkal egy-egy konkrét feladat, cél megvalósításáért.

Azoknak a vállalatoknak, melyek évente 10 tonnánál több csomagolóanyagot dobnak a piacra, hulladékmegelőzésről szóló tervet kell készíteniük.

A további lépés lehetőségei

A felsorolt kezdeményezések sajnos nem tudták megállítani a települési hulladékok mennyiségének növekedését, ezért a flamand kormány és a hulladékgazdálkodásért felelős OVAM a 2003-2007 közötti időszakra új ötlettel állt elő. Hulladékgazdálkodási tervükben háromféle forgatókönyvet dolgoztak ki:

- A „fokozatos” program célja, hogy 2007-re a maradék hulladék 133.000 tonnával csökkenjen.
- A „fenntartható” program célja, hogy 2007-re a maradék hulladék 441.000 tonnával csökkenjen.
- A „fenntartható-plusz” program, hogy 2007-re a maradék hulladék 553.000 tonnával csökkenjen.

Ha a 3. forgatókönyv valósulna meg, akkor 2007-re akár az 1995-ös hulladéktermelési szintre is visszatérhetnének. A terv végrehajtásához az eddiginél sokkal több forrást biztosítanak.

A célok elérése érdekében a régió helyi megállapodásokat köt a településekkel. A forgatókönyvek függvényében háromféle program közül lehet választani:

A „minimál” program elemei:

- az ökológiailag felelős fogyasztás elvét meg kell jeleníteni a szolgáltatásokban
- a hulladék megelőzés lehetőségeiről tájékoztatni kell a lakosságot
- hulladékudvarokat kell létesíteni
- szelektív gyűjtést kell működtetni
- a maradék hulladékot megfelelő módon kell kezelni

A „mérsékelt” program elemei:

- a ökológiailag felelős fogyasztást elősegítő szolgáltatásokat kell működtetni és kommunikálni
- a hulladék megelőzés lehetőségeiről tájékoztatni kell a lakosokat

- támogatni kell az iskolai megelőző programokat
- a település saját szolgáltatásait is a megelőzés jegyében kell megszervezni

A „maxi” program elemei:

integrált programot kell kidolgozni (ebbe beletartoznak a víz, a természeti környezet, a szállítás és az energia kérdései is)

2003. áprilisában 221 település döntött úgy, hogy a fenti programok valamelyikéről a régióval megállapodást ír alá. 150 település választotta az első változatot, 70 a másodikat, és csupán egy (Hasselt városa) a harmadik verziót. Hogy milyen eredményre jutnak, az majd 2007-ben kiderül.

További információ:

<http://www.ovam.be>

A HuMuSz megjegyzése: Láthatjuk, hogy a flamand kormány „hulladékmegelőzés”-nek tekint több olyan intézkedést is, amelyek az OECD definíciója alapján (lásd a *Fogalmi zűrzavar* c. részt a kiadvány elején) nem ebbe a kategóriába sorolandók. Ez sajnos nem csak a flamandokra jellemző. A lerakóra kerülő hulladékok mennyiségének csökkentését az EU-ban is sokszor megelőzésnek nevezik, noha ez nem valódi megelőzés (azaz nem a hulladék *keletkezésének* megelőzése), hanem csak a hulladékok hasznosítási arányának növelése.

A háztartási hulladékok mennyiségének folyamatos emelkedése sajnos azt mutatja, hogy a valódi megelőzést segítő hatékony intézkedések hiányoznak. Ez nem csak a flamandokra, de általában az EU tagállamaira is igaz.

Ennek ellenére a flamandok hulladékgazdálkodási elképzelései előremutatóak. Láthatóan fokozatosan igyekeznek a valódi megelőzés felé haladni, és a kérdést hosszú távon is elfogadhatóan kezelni.

1.1.1.1 Példa egy flamand településről: Dilbeek

Az alábbiakban azt mutatjuk be, hogy a flamand régió belül a regionális hulladékgazdálkodási program hogyan jelenik meg egy konkrét település saját hulladékgazdálkodási programjában.

Dilbeek a flamand régió egyik leggazdagabb városa. A települési hulladék mennyiségének folyamatos növekedése 1993-ban Dilbeek önkormányzatát arra készítette, hogy önként vállalja egy olyan mintaprogram elindítását, amelybe a lakosokat és a városi intézményeket is bevonja. Céljuk a települési hulladék mennyiségének csökkentése volt.

1993-ban felmérést készítettek a háztartásokban keletkező csomagolásokról és a házi szemetesek tartalmáról. A felmérést egy információs kampány követte, amely a hulladékmegelőzés népszerűsítését tűzte ki célul.

A kampány kidolgozásában a település különböző csoportjai vettek részt: polgárok, politikusok, környezetvédők, szakértők, különböző társadalmi csoportok képviselői. A munka során két munkacsoport alakult. Az egyik a technikai lebonyolításáért, a másik a társadalmi tudatosság megteremtéséért volt felelős.

A kampányban a csomagolási hulladékok megelőzését és a szerves hulladékok komposztálását tűzték ki célul.

A program lebonyolításához az OVAM (a régió hulladékgazdálkodását irányító szervezet) 97.000 €-val járult hozzá – ez a költségek felét fedezte.

A program megvalósítása során először is információs irodát nyitottak, hogy mindenki számára lehetőséget biztosítsanak a program megismerésére.

Ezt követően húsz önkéntest képeztek ki komposztálási tanácsadónak. Az ő feladatuk a házi komposztálás népszerűsítése, elterjesztése.

A csomagolási hulladékok csökkentése érdekében az alábbi irányokba indultak el:

- Arra kérték az eladókat, hogy változtassanak üzletpolitikájukon: műanyag szatyor helyett papírzacskót használjanak, műanyag flakonos és kombinált csomagolású italok helyett visszaváltható palackos italokat árusítsanak.
- Az iskolákat a kombinált csomagolású italok árusításának csökkentésére bíztatták, a gyerekeket pedig arra, hogy ételdobozban vigyenek maguknak tízórait az iskolába.
- A lakosságot tájékoztató anyagok terjesztésével igyekeztek meggyőzni arról, hogy a kevésbé becsomagolt terméket válasszák, és hogy kevesebb kombinált csomagolású terméket vásároljanak, stb.

- A városban fórumot teremtettek arra, hogy a lakosság, a politikusok és a környezetvédelem iránt elkötelezett szakértők megoszthassák egymással tapasztalataikat, elmondhassák egymásnak véleményüket.

Delbeekben az átalányfizetéses rendszert egy 2 éves átállási szakasz (1996-97) után felváltotta a differenciált szemétdíj fizetési rendszer. Az önkormányzat kétféle zsákot ad a lakosoknak: az egyiket a maradék háztartási hulladéknak, a másikat az újrahasznosítható hulladékoknak. Ezekért térfogatuk alapján más-más árat kell fizetni. Ha valaki pénzt akar megtakarítani, az általa termelt hulladék mennyiségének csökkentésére kell törekednie.

Eredmények

A lakosság kétharmada betartotta a hulladék megelőzési javaslatokat, ennek következtében Dilbeek maradék háztartási hulladéka 1996-ban 6 hónap alatt 40%-kal csökkent, miközben az egész régióban a hulladéktermelés átlagos mennyisége nem csökkent.

Ma a dilbeekiek 60%-a komposztál. Van, aki a házi komposztálást választja, mások a városban működő 3000 komposztáló valamelyikét veszik igénybe. Az OVAM ezt a programot igyekszik a többi flamand településen is elterjeszteni. Mindezzel természetesen együtt járt, hogy a hulladékkezelés költségei is csökkentek.

Év	a hulladékkezelés költségei a bevezetett program hatására	a hulladékkezelés kalkulált költségei a program bevezetése nélkül	a hulladékkezelés egy főre eső költségei a bevezetett program hatására
1995	1,77 millió €	1,77 millió €	32,5 €
1996	1,25 millió €	2,23 millió €	29 €
1997	1,24 millió €	2,48 millió €	28,8 €

A HuMuSz megjegyzése: Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a vallonok megpróbálták a kereskedőket is bevonni a programba. Hazánkban is igen nagy probléma, hogy gyakorlatilag eltűntek a boltokból a környezetbarát alternatívák, így a környezettudatos fogyasztók választási lehetőség nélkül maradtak. Ez egyrészt az ipar felelőssége (amely alig gyárt ilyen termékeket), másrészt a kereskedelemé, amely a meglevők forgalmazását is sokszor megnehezíti (lásd a visszaváltható csomagolásokat).

1.1.2 Vallon régió

Az alábbiakban röviden bemutatjuk a vallon régió elmúlt évtizedének hulladékgazdálkodását. A példa azért érdekes, mert bár a vallon régió ugyanannak az államnak a része, mint az előbb bemutatott flamand régió, a vallonoknál a hulladékcsökkentés mégis gyengébb lábakon áll.

A vallon régióban – akárcsak a flamandban – a háztartási hulladékok mennyisége hosszú ideje folyamatosan növekszik. 1995-ben az egy főre jutó maradék háztartási hulladék mennyisége 381 kg volt, de ebbe nem tartoznak bele a szerves hulladékok és a hasznosítható hulladékok. Ez utóbbiakkal együtt az egy főre jutó háztartási hulladék mennyisége kb. 520 kg. Az előrejelzések szerint ez tovább növekszik, 2010-re eléri a 626 kg-ot.

Mindezek miatt a régió vezetése elhatározta, hogy azokra a településekre, amelyek a hulladéktermelést nem csökkentik a várakozásoknak megfelelően, adót vetnek ki. Az elhatározást tett követte: 1999. január1-jével lépett hatályba az a rendelet, amely előírja, hogy ha valamely településen a települési hulladék mennyisége túllépi a megengedett „szemétermelési keretet”, akkor az önkormányzatnak minden plusz tonna termelt hulladék után meghatározott összeget kell fizetnie. A határérték minden évben csökken, a fizetendő összeg pedig emelkedik. A táblázat a határértékek és plusz tonnánként fizetendő összegek változását mutatja 1999 és 2002 között.

Év	Határérték kg/fő/év (maradék hulladék)	Fizetendő összeg (€/tonna)
1999	270	27,27
2000	260	29,75
2001	250	32,27
2002	240	34,70

Ezzel a rendszerrel azonban csak a maradék hulladék mennyiségének csökkentését ösztönzik, hiszen mint említettük, a hasznosítható hulladékok és a szerves hulladékok nem ebbe a kategóriába tartoznak. Ez azt is jelenti, hogy – mivel az energetikai égetés az EU-ban hasznosításnak minősül – tulajdonképpen a maradék hulladék csökkentése az égetésre szánt hulladékmennyiség növelésével „megoldható”.

További probléma ezzel a rendszerrel, hogy az adót nem közvetlenül a lakosok, hanem az önkormányzatok fizetik be a régió kasszájába, így az embereknek nincs

közvetlen tapasztalatuk arról, hogy a több hulladék termelése több adó fizetésével jár. Az önkormányzatoknak viszont érdekük, hogy a hulladékcsökkentést népszerűsítsék. Létre is hoztak egy 5 fős csoportot, amelynek feladata, hogy a hulladék megelőzés és az ökológiailag felelős fogyasztás népszerűsítésére lakossági szemléletformáló kampányokat szervezzen. A hulladékcsökkentést azonban – úgy tűnik – még messze nem épült be a hulladékgazdálkodási terveket készítő szakemberek gondolkodásába. A vallon zöldek régiós szövetsége (Inter-Environment Wallonie) ugyanis a 2003-2007-re kidolgozott hulladékgazdálkodási tervvel kapcsolatban nyílt levélben fogalmazta meg kételyeit. Ebből kitűnik, hogy a vallon régió a hulladékmegelőzésre szánt költségvetési keretet nem növeli, további égetők építésében gondolkodik, továbbá a lerakókapacitást sem tartja elegendőnek az elkövetkező évtizedekre.

A HuMuSz megjegyzése: Ez a példa több szempontból is tanulságos. Egyrészt a kitűzött célok eleve csak a maradék (tehát nem az összes keletkező) hulladék mennyiségének csökkentésére vonatkoznak. Ez ugyan önmagában még eredményezhetné az újrafeldolgozás (anyagában történő hasznosítás) arányának növekedését, de mivel elmaradnak az erre ösztönző intézkedések, végül is ez a program az energianyeréssel járó égetés térnyerését segíti elő. Nincs kizárva, hogy a burkolt cél éppen ez volt. Az Európai Unió által is elfogadott prioritási sorrend tehát önmagában nem sokat ér. Ha egy régió vagy egy ország döntéshozóiban nincs meg a kellő elhatározás, a hulladékmegelőzés érdekében semmi sem fog történni.

1.1.2.1 Példa egy vallon településről: Gembloux

A következő példával azt kívánjuk bemutatni, hogy – a joggal kritizálható régiós hulladékpolitika ellenére – egy kistelepülés saját elhatározásából is sok mindent megtehet hulladékmennyiségének csökkentéséért.

A 21 000 lakosú vallon kistelepülésen 2001-ben a növekvő szemétdíjak, a lakosságtól elvárt egyre jelentősebb erőfeszítések (válogatás, tárolás, elhelyezés) és a szelektív gyűjtés viszonylag magas költségei miatt úgy döntöttek, hogy a hulladékkérdést megpróbálják a megelőzés felől megközelíteni. Nem kisebb feladatot tűzték maguk elé, mint hogy a régióban az ő településükön keletkezzen a legkevesebb hulladék (természetesen egy főre számítva).

További célként jelölték meg az alábbiakat:

- csökkenteni kell a hulladékkezelésből adódó szennyezést (ez a lerakás és égetés arányának csökkentését jelenti)
- vissza kell fogni a háztartások költségeinek növekedését

- a „szennyező fizet” elv alkalmazásával a szemétermelés csökkentésére kell ösztönözni
- a példamutatás elvét érvényesíteni kell a helyi állami intézményekben.

A célok elérése érdekében az önkormányzat, a szolgáltató, a kistérségi megbízott és az Espace Environment közös programot dolgozott ki. 2002. nyarán el is fogadták a helyi megelőzési tervet, melynek főbb elemei a következők voltak:

- csökkenteni kell a csomagolási hulladékok mennyiségét
- csökkenteni kell a helyi állami intézményekben keletkező hulladék mennyiségét
- népszerűsíteni kell a házi komposztálást (ennek érdekében komposztáló tanfolyamokat indítottak)
- gondot kell fordítani az iskolákban a hulladékmegelőzéssel kapcsolatos ismeretek oktatására
- ösztönözni kell a helyi partnerséget (ennek keretében gyűléseket szerveztek az aktívabb lakosok számára, hogy ott elmondhassák a programról kialakított véleményüket, új ötleteiket, javaslataikat).

A programban résztvevő lakosok, iskolák, intézmények „jelentkezési lapot” töltöttek ki, ezzel tették kicsit hivatalosabbá az együttműködésüket. A program eredményeiről sajnos nincsen hírünk.

További információ:

<http://mrw.wallonie.be>

http://www.uvcw.be/cadredevie/matieres/environnement/0402_gestion_dechets.cfm

<http://www.minidechets.org>

A HuMuSz megjegyzése: Nagyon rokonszenves kezdeményezés, jó lenne nálunk is minél több ilyet látni! A „jelentkezési lapot” külön jó ötletnek tartjuk, hiszen ez valamelyest személyesebbé teszi a programban való részvételt.

1.2 Differenciált szemétdíj fizetés

1.2.1 Dánia

Az 1990-es években a „szennyező fizet” elv érvényesítése érdekében 18 dán település vezette be a differenciált szemétdíj rendszert (súly szerinti differenciálással). Több helyen ezzel párhuzamosan megszervezték a szerves hulladékok szelektív gyűjtését is. Dániában nem kötelező külön gyűjteni a biológiailag lebomló hulladékokat, viszont a lerakás és az égetés magas költségei miatt megéri szelektíven gyűjteni, és minél kevesebb nem hasznosítható hulladékot termelni.

Az új szemétdíj rendszerben a szemetesekből ürített hulladék súlyát a szemeteskocsi méri. Ezt az adatot hozzárendeli a kukába épített chip-ről leolvasott adatokhoz (tulajdonos neve, címe). Az így megkapott információk egy központi adatbázisba kerülnek, s ennek alapján számláznak.

2001-ben ezeken a településeken a fizetendő éves összeg háztartásonként átlagosan 150-230 € között mozgott. Ez a szelektív gyűjtés költségeit is magában foglalja.

Eredmények

A rendszer bevezetése után kérdőívekkel és a begyűjtött hulladékok mennyiségének és összetételének elemzésével vizsgálták a fogyasztói és szemétermelési szokások változását.

A hulladékok mennyiségének és minőségének változása:

<i>Frakció</i>	<i>differenciált szemétdíj rendszert működtető települések hulladéktermelése (kg/fő/év)</i>	<i>referencia települések hulladéktermelése (kg/fő/év)</i>
Vegyes háztartási hulladék	325	729
Papír, karton	105	67
Üveg	38	36

<i>Frakció</i>	<i>differentiált szemétdíj rendszert működtető települések hulladéktermelése (kg/fő/év)</i>	<i>referencia települések hulladéktermelése (kg/fő/év)</i>
Biológiai lebomló hulladék	124	44
Teljes mennyiség	592	876

Látható, hogy a differentiált szemétdíj rendszert működtető települések hulladéktermelése összességében alacsonyabb, ezen belül pedig a szelektíven gyűjtött hulladékok mennyisége magasabb (kivéve az üvegek esetében).

A teljes hulladékmennyiség csökkentése feltehetőleg abból adódik, hogy bizonyos hulladéktípusokat az emberek nem a szemetesekbe helyeztek – ellentétben a referencia-települések lakóival –, hanem házilag komposztálták, vagy a házi faelgázósítóban elégették, vagy átvevőhelyekre vitték. Ezeket a szolgáltatásokat mindenképp érdemes a differentiált szemétdíj bevezetése előtt kiépíteni, hogy elkerülhető legyen az illegális hulladéklerakás terjedése. Ez a probléma egyébként Dániában nem is jelentkezett.

További információ:

http://www.green-alliance.org.uk/CPWDenmark_pdf_media_public.aspx

<http://www.mst.dk/homepage/>

A HuMuSz megjegyzése: Mi is csak megerősíteni tudjuk, hogy a differentiált szemétdíj rendszer bevezetését körültekintően kell megoldani. Egyrészt – ahogy a példában is látjuk – biztosítani kell a lakosság számára olyan szolgáltatásokat, amelyen keresztül megszabadulhat felesleges, ám még használható vagy hasznosítható hulladékaitól. Másrészt mindenképpen ügyelni kell arra, hogy már a vásárláskor legyen lehetőség kevesebb szemétermeléssel járó termékek választására. Ilyen feltételekkel bizonyára nálunk is elkerülhető lesz az illegális hulladéklerakás mértékének növekedése.

1.2.2 Franciaország - Les Soronières

Ezen a 6500 lakosú franciaországi településen az önkormányzat 1997-ben úgy döntött, hogy megreformálja helyi hulladékgazdálkodási rendszerüket. A reform előtt a háztartási hulladék lerakásáért adót kellett fizetni. Ennek hatékonysága igen alacsonynak bizonyult, ugyanis a lakosság nem érzékelte közvetlenül a hulladéktermelés költségeit, ráadásul egyes hulladéktermelők (intézmények, cégek) el tudták kerülni az adó megfizetését. Nem csoda, hogy a településen a hulladéktermelés fokozatosan növekedett.

A programot az önkormányzat indította el egy nagyobb, hulladékgazdálkodással foglalkozó céggel együttműködve. A programban kitűzött főbb feladatok:

- Éreztetni kell a lakossággal a hulladékmegelőzésben rájuk (is) háruló felelősséget.
- Szükség van a lakosság ismereteinek gyarapítására a szelektív gyűjtést érintő kérdésekben.
- A hulladékgyűjtési rendszert meg kell újítani, hogy a háztartási hulladék kezelésének finanszírozása igazságosabban történjen.
- A gyűjtési rendszert a háztartások igényeihez kell igazítani.

A hulladékadót tehát felváltotta a szemétdíj. A szemétdíj magába foglal minden költséget, ami a gyűjtés és a kezelés során felmerül. A lakos és az önkormányzat éves szerződést köt, amelyben a díj mértékét az igényelt konténer térfogata és ürítési gyakorisága alapján határozzák meg. A díj első részlete – amit az év elején kell fizetni – az önkormányzat alapszolgáltatásainak költségét tartalmazza. (az első 26 szállítás, az újrahasznosítható anyagok műanyag zsákjának kézbesítése, speciális háztartási hulladékok gyűjtési költségei, stb.). Az év végén fizetendő második részletet annak alapján számolják ki, hogy az év során az adott családtól hányszor kellett elszállítani a háztartási hulladékot.

Az ürítések gyakoriságát egy chip-rendszerrel tartják nyilván. A chipet (amely tárolja a lakos nevét, címét) a konténerbe építik, ezt olvassa le minden szállításnál a kukásautó. Az adatok így jutnak el a központba, ahol az ott regisztrált szemetes térfogata és az ürítések gyakorisága alapján számolják ki év végén a fizetendő összeget.

(Itt tehát nem egészen a megtermelt szemét pontos térfogata, hanem a megrendelt kuka térfogata alapján számolnak.)

A háztartási hulladékot termelőnek kötelessége a háztartásában keletkező hulladékot négy frakcióra válogatni (nedves hulladékok, újrahasznosítható hulladékok, papír, üveg).

A rendszer bevezetése során először egy információs kampányt indítottak, csak ezt követően küldték ki a szerződéseket.

A rendszer előnyei:

- Minden háztartásnak aktívan részt kell vennie a szelektív gyűjtésben.
- Minden háztartásnak szerződést kell kötnie szemétermelése függvényében.
- Közvetlenül lehet érzékelni a kapcsolatot a megtermelt hulladék mennyisége és a fizetendő összeg között.
- A szolgáltatás költségének számítási módja átlátható.
- Mivel az így kalkulált szemétdíj a hulladékgyűjtés teljes költségét fedezi, egyéb költségvetési forrásokból nem kell erre áldozni.

Eredmények

Egy év alatt a városban 392 tonnával kevesebb hulladék (maradék, újrahasznosítható, üveg) keletkezett, ami személyenként 60 kg/év hulladékcsökkenést jelent. Ha csak a maradék hulladékokat nézzük, ez a csökkenés 112 kg/fő/év. Az égetőkbe 30-40 %-kal kevesebb hulladék került.

A költségek a kísérleti időszakban 53 360 €-val csökkentek, elsősorban azért, mert kevesebb hulladékot kellett égetőbe szállítani, így itt jelentős költségmegtakarítás jelentkezett.

Differenciált szemétdíj rendszer működik pl. Bázelen, Helsinkiben és Münchenben is.

1.3 Komposztálás

1.3.1 Hollandia

A nagy népsűrűség és a lerakóhelyek hiánya miatt Hollandiában a hulladékkezelés hangsúlyos kérdés. Magas színvonalú a szelektív gyűjtési rendszer, a háztartások 80-90 %-a gyűjti külön a hulladékokat. Szerves hulladék programjukat 1991-ben indították.

A kitűzött célok a következők voltak:

- 1994. január 1-től minden önkormányzat kötelezően szervezze meg a szerves hulladék különgyűjtését!

- 1995-re 1.000.000 tonna begyűjtő kapacitás épüljön ki!
- A begyűjtött szerves anyagból tiszta komposzt készüljön!

Eredmények

Mára már minden hollandiai településen külön gyűjtik a szerves hulladékokat, a lakosság 75 %-a vesz részt a szervezett gyűjtésben. (Néhány régi városban problémát okozott a konténerek elhelyezése, több településen pedig a házi komposztálás a domináns.) A folyamatot kampányokkal segítették elő, így növelték a komposzt piacát is. A siker nagyrészt annak köszönhető, hogy az önkormányzatoknak kötelező volt a gyűjtést megszervezniük. A megvalósítás ugyanakkor nem volt problémamentes: a gyűjtött szerves anyag minősége sokszor nem bizonyult megfelelőnek, gond volt a gyűjtőszemélyzet munkakörülményeivel, a konténerek tisztításával.

A szerves anyag kezelése főleg komposztálással történik, de néhány helyen fermentációt is használnak. 1999. végére 23 komposztüzemet és 2 fermentáló központot helyeztek üzembe.

1997 és 1999 között 1.500.000 tonna szerves hulladékot gyűjtöttek, ebből 600.000 tonna komposzt készült. A komposzt nagyobb része minősített termék, és igény is van rá, mégis nehéz elérni, hogy a komposztot a valódi értékén tudják értékesíteni. A legfontosabb felvevőpiac (50%) a mezőgazdaság és a kertészetek, a megtermelt komposzt 26%-át parkosításhoz, sportpályákhoz használják, 19% magánvásárlókhoz kerül és kb. 3%-ot exportálnak.

A program sikerét az is előmozdította, hogy Hollandiában 1995-ben szigorú törvényt hoztak a lerakókra kerülő hulladékok mennyiségének csökkentéséről. A törvény megtiltja mindazoknak a hulladékoknak a lerakását, amelyeket újra lehet használni, vagy anyagában illetve égetéses energianyeréssel lehet hasznosítani. A tilalom kiterjed a háztartási hulladékokra, a papírra, kartonra, a szerves háztartási hulladékokra, a csomagolási hulladékokra és a fahulladékokra is.

További információ:

http://www2.vrom.nl/Docs/international/14277_174kien_garden_was.pdf

<http://reports.eea.eu.int/>

A HuMuSz megjegyzése: Hollandiában nagy eredmény, hogy a megtermelt komposztnak sikerült elegendő felvevőpiacot találni – ez nem mindenhol sikerült

(például Bázelen nem). Ebben valószínűleg szerepe volt annak is, hogy jó minőségű (minősített) komposzt előállítására törekedtek.

A komposztálással nem egyszerűen az ártalmatlanítandó hulladék mennyisége csökken, de miközben az értékes tápanyag visszajut a talajba, a szerves anyag körfolyamata zárul. A hulladékkérdés megoldását az ipari folyamatok esetében is a zárt termelési ciklus jelentené.

A szerves hulladék külön gyűjtését és házi vagy üzemi komposztálását több helyen is megoldották már: pl. Gembloux-ban, Münchenben, Bécsben, Milton-Keynes-ben (UK), Portoban, Bázelen.

1.4 Lakossági szemléletformáló akciók

1.4.1 Ausztria – Bécs

Az 1.700.000 lakosú Bécsben 1997-ben egy lakos 384 kg háztartási hulladékot termelt.

A települési hulladék mennyisége ebben az évben összesen 898.000 tonna volt. Ennek felét elégették, 23%-át újrahasznosították, 11%-a komposztálták és 16%-át lerakókra vitték.

A városban 1985-ben kezdődött meg a szelektív gyűjtés. A hulladékkezelést részben a lakosok (135.936.000 €/1997), részben a magánszektor (49.820.000 €/1997) finanszírozzák.

A megelőzés érdekében a 90-es évek közepétől működtetik az alábbi tevékenységeket:

- Honlapot hoztak létre, hogy segítsék a cserekereskedelmet.
- Évente egyszer megrendezik a „javítások napját”-t (ilyenkor a lakosság ingyen vagy alacsonyabb költségért veheti igénybe a javító szolgáltatásokat), és a javító szolgáltatást végző műhelyekről komoly címlistát tesznek közzé.
- „Kisokos” füzeteket terjesztenek a lakosság körében (gyakorlati ötletek a háztartási hulladékok mennyiségének csökkentésére).

A megelőzés érdekében a köztereken is kampányt folytatnak.

- A házi komposztálás sok helyen működik, de emellett biztosítják a szerves hulladék szervezett különgyűjtésének és elszállításának lehetőségét is.

A bécsi városvezetés készítettett egy szimulációs programot arról, hogy mi történne 2010-re, ha addig semmi nem változna a hulladékkezelés terén. Az eredmény: 2010-re 2000-hez képest 19,2%-os hulladékmennyiség növekedés következne be. Ennek hatására a városvezetés 10 éves időtávra évi 3 millió eurót szavazott meg a hulladékmegelőzésre.

Az új, 2010-ig szóló programcsomag, amelyet széles körű egyeztetéssel (civiliek, szakértők, stb.) dolgoztak ki, az alábbi elemeket tartalmazza:

- Tanácsadó szolgáltatást biztosítottak vállalatok számára (1999-2002).
- Környezetközpontú irányítás megszervezésére ösztönzik a közintézményeket, például az iskolákat, óvodákat, kórházakat. (Az ehhez kapcsolódó jelmondat: „Bécs a saját portáján söpröget!”)
- Útmutatókat adnak ki az ökológiailag felelős vásárláshoz (A termékek és szolgáltatások 12 csoportjára adnak ötleteket – pl. világítás, fertőtlenítés, tisztítószerek, járművek, irodai elektronikai eszközök, élelmiszer, építkezés, szállítás, karbantartás).
- Javító szolgáltatásokról, bérleti lehetőségekről, alkalmi vételekről szóló kézikönyvek megjelentetését támogatják
- Elektronikus börszét létesítettek a csere-bere elősegítésére.
- Létrehoztak egy civilekből álló csoportot, amely szigorúan ellenőrzi a kitűzött hulladékgazdálkodási célok megvalósulását.

Bár a bécsiek a programjukban a megelőzést hangsúlyozzák, mégis jelentős támogatást adtak egy 25.000 tonna/év kapacitású komposztáló és egy 250.000 tonna/év kapacitású kommunális égető létesítésére.

További információ:

<http://www.erscp2004.net/downloads/papers/henriettegupfinger.pdf>

A HuMusz megjegyzése: Ebben a példában a 2010-ig szóló szimulációs program készítésére hívjuk fel a figyelmet. Nagyon fontos lenne minden stratégiai terv előtt modellezni a várható folyamatokat. (Ehhez persze elsősorban megbízható adatokra lenne szükség – jelenleg mi még ennek is szűkében vagyunk.)

Feltűnő ellentmondás, hogy a bécsiek aligha bíznak saját programjuk sikerében – mással nemigen tudjuk magyarázni a kommunális hulladékégető építésének tervét.

1.4.2 Belgium – brüsszeli régió

1997-ben ebben az 1 millió lakosú régióban az egy főre jutó megtermelt háztartási szemét mennyisége 353 kg volt, ennek mindössze 10%-át gyűjtötték szelektíven, 89% pedig égetőbe került. (Ha nemcsak a háztartási, hanem a teljes települési hulladékkal számolunk, akkor az egy főre jutó érték 618 kg.)

1998-2002 közötti hulladékgazdálkodási tervükben az alábbiakat tűzték ki célul:

- Csökkenteni kell az égetésre kerülő hulladékok mennyiségét.(eszköz: szelektív gyűjtés és újrahasznosítás)
- El kell érni, hogy kevesebb hulladék termelődjön. (eszköz: megelőzés, újrahasználat)
- Kevesebb hulladék begyűjtésére legyen szükség. (eszköz: házi komposztálás)
- 2002-re az 1995-ös szinthez képest 10 tömeg %-kal kevesebb legyen a hulladéktermelés.

A programra 5,290,000 eurót szántak (a négy éves időtartamra). Ennek keretében – többek között – az alábbi programokat szervezték meg:

- Kiadtak egy 10 jó tanácsot tartalmazó prospektust („Vásárolj okosan, hogy kevesebb szemetet termelj!”)
- Félévente ingyenes újságot jelentettek meg, amelyben a programmal kapcsolatos újabb hírekről és különböző vállalatok környezetvédelmi eredményeiről lehetett tájékozódni (az újság ingyenes, de igényelni kell).
- Népszerűsítették a házi komposztálást.
- Akciókat szerveztek a szemétposta elutasítására.

Azt tervezik, hogy a program hatásait monitoring rendszer segítségével fogják nyomon követni. Ez nem egyszerű feladat, hiszen például a viselkedésbeli változások csak hosszú távon jelentkeznek, kimutatni pedig még később lehet őket.

A terveket a brüsszeli környezetvédelmi intézet (IBGE) készíti és ellenőrzi, a hulladékgyűjtést és kezelést pedig a helyi hulladékszolgáltató végzi.

Eredmények

A 2002-re kitűzött 10%-os csökkentést összességében nem, csak bizonyos hulladéktípusokban érték el.

A 2003-2007 közötti időszakra szóló tervükben a korábbiakhoz képest láthatóan továbbléptek – legalábbis elvi szinten. Ebben ugyanis már a „dematerializáció” a

kulcsszó, amin azt értik, hogy minél kevesebb anyag felhasználására kell törekedni. A közvetlen hulladékcsökkentésen túl a szemléletformálásra is igen nagy hangsúlyt helyeznek. A tervben megjelenik a vásárlási szokások és a termelés módjának megváltoztatásának igénye, valamint a racionális anyaghasználat gyakorlatának elterjesztése. Megállapítják, hogy a hulladékpolitika és a termékpolitika kérdései szorosan összefüggnek, tehát már a tervezés fázisában gondolni kell a hulladékmegelőzésre.

A kitűzött célok:

- anyagtakarékosság: Miután az előző évek tapasztalatai alapján rájöttek, hogy egy általános 10%-os hulladékcsökkentést igen nehéz elérni, ezért az újabb célokat szektorokra (pl. irodák), hulladéktípusokra (pl. 10%-os papírfogyasztás csökkentés) és a gyűjtés módjára (pl. lomtalanítás) lebontva fogalmazták meg.
- a felesleges dolgok újrahasználatának elősegítése
- a termelői felelősség elvének érvényesítése a gyakorlatban
- az ökológiailag felelős fogyasztás elterjedésének ösztönzése
- a hulladék megelőzésben regionális együttműködések kialakítása
- a lerakásra kerülő szerves anyag mennyiségének csökkentése.

A program megvalósításához javasolt eszközök:

- pazarlás elleni küzdelem (termékek vagy reklámkampányok betiltása)
- aktív támogatás a környezetbarát termékeknek és szolgáltatásoknak
- szemléletformálás (nem csak a maradék hulladékra, hanem a termék egész életciklusára vonatkoztatva)
- éves megjelenésű kiadványok kiadóival megállapodni arról, hogy kiadványukat elektronikus úton publikálják (Internet, CD-ROM)
- állandó kiállítás a túlfogyasztás hatásairól
- differenciált díjfizetés bevezetése
- anyagtakarékosság támogatása (vásárokon, kiállításokon)
- a javító szolgáltatást végző szektor támogatása
- használt tárgyak keresletét-kínálatának elősegítése

- konkrét javaslatok felesleges tárgyak újrahasználatára (a szociális és a gazdasági szektor közötti partnerség lehetősége)
- régiók közötti találkozó a termelők közös felelősségéről
- a kisvállalatok felvilágosítása az EU hulladékos szabályozásáról
- új (hulladékcsökkentés szolgáló) technológiák támogatása.

További információ:

<http://www.acrr.org/resourcities/dematerialisation>

A HuMuSz megjegyzése: Úgy tűnik, hogy valóban érdemes az elérendő célokat szektorokra és hulladéktípusokra lebontani, hiszen így egyértelműben látszik a változás (ha van), és könnyebb megtalálni a program gyenge pontjait is.

A 2003-07 közötti időszakra kidolgozott terv nagyon ígéretes, láthatóan felismerték, hogy egy valódi hulladékmegelőzést célzó programban a fogyasztás/túlfogyasztás kérdésköre nem megkerülhető. Külön örömdetes, hogy a gazdasági és szociális szektorok közötti együttműködés lehetőségét is felvetik. Az eredményekről mindenképpen igyekszünk majd beszámolni.

1.4.3 Belgium – Oupeye

Ezen a vallon kistelepülésen 1997-ben egy audit elvégzését követően dolgozták ki és fogadták el a települési hulladékmegelőzési tervet. A programról sajnos nem tudunk meg semmit, a tanulságokat viszont összefoglalták:

- Kerülni kell minden „kétértelműséget” a prioritási sorrend helyességét illetően: először ökológiailag felelős fogyasztás, aztán újrahasználat, majd szelektív gyűjtés és újrahasznosítás, végül ártalmatlanítás.
- Lehetőleg mindenkit be kell vonni a programba.
- Minden esetben hangsúlyt kell fektetni a közelgő akciók, programok megfelelő kommunikálására.
- Folyamatosan be kell mutatni, hogy a közösség erőfeszítéseket tesz az alternatív megoldások megvalósítására.
- Anyagi ösztönzőket kell bevezetni a hulladékcsökkentés érdekében: pl. differenciált szemétdíj, különféle bónók a környezettudatos viselkedés (pl. komposztkeret vásárlása) esetén.

- Nyomon kell követni a fontos változásokat: személyre szóló posta, újságcikk, lakógyűlések, zöld számok útján.
- Meg kell adni a megelőzéshez szükséges eszközöket: az erre szánt összegeket nem költségnek, hanem befektetésnek kell tekinteni. A település 1998-99-ben 25.000 eurót szánt erre a programra.
- Támogatni kell a fejlesztéshez szükséges eszközöket, és időt kell adni arra, hogy ezek elérjék céljukat.
- A jogszabályoknak a megelőzést kell szolgálniuk.

További információ:

http://www.espace-environnement.be/missions/prevention_dechets/prevention_dechets.htm

1.4.4 Egyesült Királyság – Milton-Keynes

A városban 210 000 lakos él, 88%-uk családi házban. 1997-ben egy fő átlagosan 450 kg háztartási hulladékot termelt, amiből 66 kg került újrahasznosításra, a maradék (kb. 86%) pedig hulladéklerakón végezte. 1992-2002 között folyamatosan nőtt a háztartási hulladék mennyisége, 1999-ig kisebb arányban, mint a lakosság száma, ezt követően ennél nagyobb mértékben. A város vezetése szerint ez azért következett be, mert csökkent az egy háztartásban lakók száma, nőtt a fogyasztás, valamint emelkedett a csomagolási hulladékok, az ingyenes újságok, az eldobós termékek mennyisége is.

A városban 1990 óta működik a (járdaszéli) szelektív gyűjtés, 1997-ben a lakosságnak már csak 4%-a nem vett részt a gyűjtésben. Mivel azonban a szelektív gyűjtés kevésnek bizonyult a hulladékkérdés rendezésére, 1999-ben hulladékgazdálkodási tervük középpontjába már a hulladékcsökkentést helyezték.

Ennek keretében:

- kerekasztal-beszélgetéseket szerveztek szakértők és a lakosok bevonásával
- elindították a házi komposztálás programját
- akciót szerveztek az újrahasználató nadrágpelenkák népszerűsítéséért (ld. alább)
- ösztönözték az újrahasznosított termékek vásárlását a közhivatalokban
- honlapot nyitottak az ökotermékek bemutatására (www.mkweb.co.uk).

Mindemellett folyamatosan dolgoznak azon, hogy a brit kormány egyre szélesebb körben terjessze ki a termelői felelősség elvét. Tervezik a differenciált szemétdíj bevezetését is.

Egy felmérés szerint 1997-ben a városi maradék hulladék tömegének 6%-át az eldobható pelenkák adták (minden nap 42 000 használt pelenka került szemétre, ami évente 15 millió darabot jelent). Ezt követően, 1999-ben indították el a városban a mosható pelenkák népszerűsítését célzó programot. Ennek keretében a helyi kórház szülészeten is elérhetővé tették ezeknek a pelenkáknak a használatát (helyi mosási lehetőséggel). Aki otthon is ezt a pelenkát választja gyermekének és regisztrálja magát a programban, kedvezményesen veheti igénybe a helyi mosodai szolgáltatásokat. A kezdeményezést a helyi önkormányzat is támogatja. A programról a könyvtárakba kihelyezett információs anyagokon, a már említett honlapon és bemutató előadásokon keresztül lehet bővebben tájékozódni.

Eredmények, tapasztalatok

Az erőfeszítések ellenére 1999-ben a hulladék nagy része még mindig lerakása került, és a szelektív gyűjtés aránya 1999-hez képest 2001-re 2,6%-kal csökkent. 2000-tól az egy főre jutó hulladéktermelés tovább növekedett, de a város nem adott engedélyt kommunális hulladékgépető létesítésére. Mindezek miatt 2002-ben újra át kellett gondolniuk hulladékgazdálkodási stratégiájukat.

További információ:

http://www.mkweb.co.uk/waste/documents/Final_waste_strategy_draft_3_.pdf

<http://www.mkweb.co.uk/waste/>

<http://www.acrr.org/resourcities/dematerialisation/practices/debate.htm>

<http://www.acrr.org/resourcities/dematerialisation/practices/compost.htm>

A HuMuSz megjegyzése: Örülünk annak, hogy a kezdeti sikertelenség ellenére sem gondolnak hulladékgépető megépítésére – bizonyára átlátják, hogy egy égető nem jelent valódi megoldást a hulladékkérdés kezelésére.

1.4.5 Finnország – Helsinki

Valójában Helsinki és a vele egybenőtt 3 város (Espoo, Vantaa, Kaunianen) együtt próbál megbirkózni a problémával. A négy városban összesen 960,000 lakos él, és 55.000 vállalat működik. Az egy év alatt megtermelt hulladék 55%-át hasznosítják újra, a maradék hulladék mennyisége így 162 kg/fő/év (2001).

Helsinkiben és Vantaa-ban válogatóközpont és átrakóállomás működik, Espoo-ban pedig válogatóközpont, komposztáló és egy lerakó. A hulladékegyesítőket a finnek nem támogatják, így csak egyetlen kommunális hulladékegyesítőjük épült.

Az ezredfordulón a finnek is azzal a problémával szembesültek, hogy bár a maradék (nem hasznosítható) hulladékok mennyisége csökken, a keletkező teljes mennyiség növekszik.

Emiatt a 2002-2007 közötti időszakra a következő célokat fogalmazták meg:

- Fejleszteni kell a közösségek, szervezetek, vállalatok hálózatát annak érdekében, hogy 2007-ben kevesebb hulladék keletkezzen, mint 2000-ben.
- Meg kell ismertetni a résztvevőkkel (lakosok, vállalatok) a megelőzéshez kapcsolódó elveket, elképzeléseket és lehetőségeket, valamint tudatosítani kell bennük a felelős fogyasztás fontosságát.
- Olyan körülményeket kell teremteni, amelyek lehetővé teszik, hogy a résztvevők könnyen kifejezhessék öko-tudatosságukat, felelősségvállalásukat (egyszerű információszerzés, programok...stb).

A hulladékgazdálkodásért ebben a régióban az YTV (Helsinki Metropolitan Area Council) felelős. A négy településen differenciált szemétdíj rendszer működik. Visszaváltható italcsomagolásban forgalmaznak üdítőt, sört és más alkoholokat, az üvegcsomagolások 83%-át használják újra.

A tervezett intézkedések:

- Minden szektor számára egyértelművé kell tenni, hogy mit tehet a fenti célokért.
- A környezettudatos vásárlás elősegítésével csökkenteni kell a régióban keletkező hulladékok mennyiségét.
- Együtt kell működni a véleményformáló szervezetekkel.
- Hosszú távra szóló kommunikációs kampánytervet kell kidolgozni.
- Lobbizni kell a megelőzés érdekében nemzeti és EU-s szinten is
- Lehetőség szerint nyomon kell követni a program hatását (ez igen nehézkes, jelenleg a szakértők ennek módszertanán dolgoznak).

Az YTV évente felülvizsgálja az eredményeket, hogy folyamatosan javítani tudjon a programokon. Tisztában vannak azzal, hogy a szelektív gyűjtés és újrahasznosítás önmagában még nem megelőzés, ezekkel az eszközökkel csak a maradék hulladék mennyiségét lehet csökkenteni. Éppen ezért igen nagy hangsúlyt fektetnek a szemléletformálásra. Üzeneteiket megjelenítik a különböző tévécsatornákon, rádióműsorokban, mozikban, interneten és élnek az elektronikus média egyéb eszközeivel is. A közoktatás minden szintjén meg kívánják jeleníteni a hulladékmegelőzés témakörét, felismerték ugyanis, hogy a jövő döntéshozói, tervezői a mai tanuló ifjúság köréből kerülnek ki. A megelőzésnek akkor lesz igazán esélye, ha majd ezek a fiatalok a maguk szakterületén ebben a szemléletben fognak gondolkodni, dolgozni.

Programjaikba nemcsak a lakosságot, hanem az állami hivatalokat és közintézményeket (pl. szociális és egészségügyi intézményeket) is igyekeznek bevonni. Az ipart és a kereskedelmet megcélzó intézkedéseiket lásd az ipari hulladékok csökkentéséről szóló részben.

További információ:

<http://www.ytv.fi/english/waste>

<http://www.hel.fi/ymk/agenda>

<http://www.fiksu.net>

1.4.6 Hollandia – Rotterdam

A 6 millió lakosú város vezetése az új stratégia kidolgozása előtt összefoglalta a kiinduló helyzetet:

- Az emberek többsége számára egy termék kiválasztásakor az ár a legfontosabb tényező.
- Az emberek egy része igényli a környezetbarát termékeket
- Nehéz információt adni arról, hogy egy-egy termék mennyire környezetbarát.
- A marketingstratégiák nem foglalkoznak azzal, hogy egy termék környezetbarát-e vagy sem.
- Az ipar nem érzékeli, hogy előnye származna a környezetbarát termékek forgalmazásából.

Ezek után kidolgozták és kísérleti jelleggel 2002. májusában bevezették a városban az „ökokártya” („carte NU”) rendszert. Az „ökokártya” egy elektronikus kártya, amelyre egy megadott zöld listán szereplő környezetbarát termékek vásárlásával pontokat lehet gyűjteni. Az összegyűjtött pontok lehetővé teszik, hogy tulajdonosaik csökkentett áron vegyenek igénybe bizonyos környezetbarát szolgáltatásokat (pl. a tömegközlekedést) vagy hogy más környezetbarát termékeket olcsóbban vásárolhassanak.

A zöld listán nem csak a hivatalos zöld logót viselő termékek szerepelhetnek, hanem felkerülhetnek rá például a csomagolásszegény, energiatakarékos vagy adalékanyag-mentes termékek is. E termékek vásárlásán kívül pontot lehet kapni többek között a helyes szelektív gyűjtésért, az energiafelhasználás csökkentéséért. A kártyatulajdonosoknak rendelkezésükre áll egy árlista, amelyből megtudhatják, hogy addig összegyűjtött pontjaik milyen szolgáltatások igénybevételére vagy mely termékek megvásárlásához elegendőek.

A „jutalmak” között már említettük a tömegközlekedési kedvezményt, de a kártyatulajdonosok a pontjaikért bérelhetnek kerékpárt, belépőt kaphatnak állatkertbe, uszodába, múzeumba, könyvtárba, moziba és néhány egyéb kulturális intézménybe, továbbá igénybe vehetnek javító szolgáltatásokat és beszerezhetnek használt termékeket.

2003. májusában a programban részt vett 11 000 háztartás, valamivel több mint 100 üzlet (elsősorban független kereskedők) és az egyik legjelentősebb holland magánbank, a Rabobank. A pénzügyi fedezetet egy LIFE-programból és a Dél-holland tartomány támogatásából biztosították.

Rotterdam ezt a rendszert nem egyszerűen folytatni, hanem szélesíteni is kívánta, zöld listája bővítéséhez európai partnereket keresett, ám a szomorú tény, hogy a program 2004. január 1-én – támogatás hiányában – leállt.

További információ:

http://www.nuspaarpas.nl/www_en/pdf_en

http://www.nuspaarpas.nl/www_en

A HuMuSz megjegyzése: A kezdeményezés több szempontból is figyelmet érdemel. Egyrészt olyan program, amelybe több szektor szereplőit sikerült egyszerre bevonni: lakosokat, kereskedőket, szolgáltatókat, sőt, még egy bankot is. Másrészt nemcsak a hulladékra koncentrál, hanem a környezettudatos viselkedést rendszerben kívánja láttatni, működtetni. Eredeti ötlet, jó lenne kitalálni annak módját, hogyan tudna a rendszer támogatás nélkül is működni.

1.4.7 Németország – München

Az 1988-ban megszületett német hulladékgazdálkodási törvény a megelőzést, az újrahasználatot és az újrahasznosítást helyezi előtérbe. Ennek a prioritási sorrendnek megfelelően München is kidolgozta saját hulladékmegelőzési koncepcióját. Ennek céljai:

- annyival csökkenteni a maradék hulladék mennyiségét, amennyivel csak lehet
- csökkenteni a gyűjtés költségeit
- elősegíteni a lakosság szemléletformálását.

Ennek megfelelően 1991-ben az alábbi programokat indították el:

- A városi szolgáltató az állampolgárok és a kisvállalkozók számára tájékoztató programot szervezett a hulladékcsökkentés lehetőségeiről.
- A tejet, a sört és az ásványvizet kötelezően betétdíjas csomagolásban kezdték forgalmazni.
- Programot dolgoztak ki a házi komposztálás népszerűsítésére és támogatására.

1993-ban létrehoztak egy 5 alkalmazottat foglalkoztató testületet, kifejezetten csak a hulladékmegelőzéssel kapcsolatos programok összefogására, lebonyolítására.

Programjaik:

- újrahasználatos edények és edénymosók használata rendezvényeken, ünnepeken valamint az eldobós csomagolások betiltása fesztiválokon, nagyobb eseményeken (pl. karácsonyi vásárokon)
- a házi komposztálás támogatása (40 €-val támogatták a házi komposztálást felvállaló háztartásokat)
- újrahasználatos pelenkák forgalmazása (a program keretében évente kb. 600 család használ újrahasználatos pelenkát eldobható helyett)
- használt tárgyak cseréjének támogatása, az újrahasználat népszerűsítése
- javításokkal foglalkozó könyvecske megjelentetése (a javító szolgáltatást végzők címlistája)

- évente egyszer a „javítások napja”-nak megszervezése (ilyenkor ingyen vagy alacsonyabb áron lehet igénybe venni a városban a javító szolgáltatásokat)
- partnerség kialakítása a helyi kereskedőkkel a környezetbarát termékek és a csomagolásszegény/mentes termékek támogatására.

Eredmények, tapasztalatok

A hulladéktörvény születésének idején a németeknek a hulladékkezelési kapacitás hiánya okozott gondot, ma viszont épp a túlzott (pl. étetési) kapacitások jelentenek problémát. A maradék (azaz nem hasznosítható) hulladékok mennyisége az évek során csökkent. Míg 1990-ben 350 kg/fő/év volt, addig 2001-ben már csak 242 kg/fő/év. Ugyanebben az időszakban az egyéb hulladékok (újrahasznosítható, lom, elektronikai) mennyisége 70 kg-ról 194 kg-ra nőtt, a keletkező összes hulladék mennyisége pedig az 1990-es 420 kg/fő/év-ről 436 kg/fő/év-re növekedett.

A nem háztartási hulladékok (kereskedelmi, építési, közületi) mennyisége csökkent – feltehetőleg ezek nagyobb arányú hasznosítása miatt.

További információ:

<http://www.acrr.org/resourcities/dematerialisation/practices>

A HuMuSz megjegyzése: Németország sajnos kiváló példája annak, hogyan lehet hulladékégető berendezések létesítésével hosszú távra elvenni a hulladékmegelőzés lehetőségét. Ha egyszer az égetőkapacitás kiépült, akkor a hulladékégetők abban érdekeltek, hogy a működtetésükhöz szükséges hulladékmennyiséget folyamatosan biztosítsák.

1.4.8 Portugália – Porto

Portóban közel 1,000,000 ember él. A 90-es évek közepén a város településfejlesztési tervében többek között a következő célok szerepeltek:

- az újrahasznosítás elterjedésének elősegítése
- a komposztálás támogatása
- új munkahelyek teremtése
- a régió autonómiájának növelése

- a lakosok életminőségének javítása
- a szolidáris gazdaság megteremtése.

Az ehhez kapcsolódó programok kidolgozásába bevonták a civileket, az egyetemeket és az ipar képviselőit is.

A hulladékgazdálkodási terveik megvalósításához 1996-ban a városi szolgáltató 11 fős kommunikációs csoportot hozott létre. A csoport feladata az volt, hogy a megelőzés és hulladékcsökkentés előnyeit, lehetőségeit minél több helyen mutassák be.

További intézkedések:

- 2002 végén megállapodást kötöttek a portoi egyetemmel arról, hogy támogatják az életútelelemzésekkel és új termelési technológiákkal foglalkozó kutatásokat.
- A társadalom különböző csoportjai számára vitafórumokat szerveztek a megelőzés lehetőségeiről.
- Fórumokon népszerűsítették a házi komposztálást. (Ezekben az első évben 3000 ember vett részt.)
- Partneri kapcsolatot építettek ki a portoi fogyasztóvédelmi felügyelőséggel, közösen adtak ki útmutatókat a felelős fogyasztás elősegítésére.
- Szociális programjuk részeként munkalehetőséget próbáltak biztosítani a drogfüggők, alkoholisták, hajléktalanok számára az újrahasznosító szektorban (pl. elektronikai hulladékok szétszedése, textíliák újrahasznosítása, komposztálás, csomagolási hulladékok szétválogatása).

További információ:

<http://www.lipor.pt>

1.5 A kereskedelem bevonása

1.5.1 Olaszország – Suzzara, Mogliano, Valdagno

Suzzara, Mogliano és Valdegno 20-30 ezer fős települések. Céljuk az volt, hogy a lakosságnak és a kereskedőknek bemutassák, hogy milyen módszerekkel csökkenthetik a csomagolási hulladékok mennyiségét, és ezáltal éreztessék felelősségüket a hulladékcsökkentésben.

Az „Ecoaquisti” nevű programot egy környezetvédelmi kommunikációra szakosodott olasz szervezet bonyolította le. Első lépésként mindhárom város kereskedőinek személyre szóló levelet írtak. Ebben meghívták őket tájékoztató fórumaikra, ahol egyrészt bemutatták nekik a programot, másrészt feltérképezték azokat a pontokat, ahol a kiskereskedők be tudnának kapcsolódni a folyamatba.

A program résztvevőinek az alább felsorolt feladatok közül legalább hármat vállalniuk kell:

- Csökkenteni kell a másodlagos csomagolások mennyiségét (pl. fogkrémdoboz).
- Újratölthető és újrahasznosítható csomagolású termékeket kell forgalmazni.
- Betétdíjas üvegben forgalmazott italokat kell árusítani.
- Kínálatban kell tartani újrahasználatos árukat (pl. cserélhető pengéjű borotva), és az újrahasznosítható vagy lebomló termékeket
- Az élelmiszerek gyűjtőcsomagolásához újrahasználatos dobozokat kell használni.
- Bizonyos élelmiszereket darabolva vagy szeletben, csomagolás nélkül kell árusítani.

Cserébe a város ingyen készít számukra reklámanyagokat (matrica, leporello). Természetesen a lakosokat is tájékoztatták a programról. A város polgárai levelet kaptak a polgármestertől, amihez az ökológiailag felelős fogyasztásról szóló brosrát csatoltak, a városban pedig tájékoztató plakátokat helyeztek ki.

Eredmények és tapasztalatok Valdagno városából

Huszonegy kereskedő vállalta, hogy a feladatok legalább felét teljesíti. Négy hónap múlva egy csoport ellenőrizte, hogy mennyire sikerült betartaniuk a vállalt kötelezettségeket. Azt tapasztalták, hogy nem könnyű eladni ezeket a termékeket, mert valamivel drágábbak, mint a nem környezetbarát megfelelőik (pl. az üveges

joghurt a műanyagdobozoshoz képest). Mindennek ellenére a kereskedők tapasztaltak érdeklődést e termékek iránt.

A programhoz hét iskolából összesen 535 diák csatlakozott, és 45 új üzlet jelezte, hogy részt vennének a programban.

A másik két település eredményeiről nem érkezett jelentés.

További információ:

<http://www.rifiutinforma.it/ecoacquisti>

<http://www.arpa.emr.it/reggioe/OPR>

http://www.provincia.va.it/ente_data/energecol.nsf

<http://www.rifiutinforma.it/ecoacquisti/trento>

A HuMuSz megjegyzése: A program szervezői felismerték, hogy nem elég a környezettudatos fogyasztást népszerűsíteni, annak lehetőségét is biztosítani kell. Ebben a folyamatban a kereskedelem nem kerülhető meg. A kérdés persze az, hogy a programot felvállaló kereskedőknek mekkora mozgásterük van abban, hogy vállalásaikat valóban bevezethessék.

A program hiányossága, hogy csak a környezettudatos vásárlásra koncentrált, ez valószínűleg önmagában kevés lesz ahhoz, hogy látványos eredményeket érjenek el.

Irodalom:

Prévention de la production des déchets – Exemples de politiques locales menées en Europe (ADEME, 2004)

Case studies on waste minimisation practices in Europe (European Topic Centre on Waste, 2002)

Waste Prevention and Minimisation – Final Report (Öko-Institut, 1999)

AZ

A

KINCS

AMII

NINCS

2. Példák az Európai Unióból az ipari hulladék
mennyiségének csökkentésére

(Balogh Emese – Nuria Alonso Leal)

2.1 Dánia: adó az építési- és bontási hulladékok lerakására

Dániában az 1987-ben bevezetett lerakási adó jelentősen megnövelte az építési és bontási hulladékok újrahasznosításának arányát, ugyanis így az építési- és bontási hulladékok újrahasznosítása jóval olcsóbbá vált, mint a lerakásuk.

Az újrahasznosított hulladékok nagy részét – mintegy 90 %-át – ma már a tört beton, a téglák és az aszfalt teszi ki, ezeket főképpen építési munkáknál töltőanyagként, kisebb részben pedig útépitési alapnak használják.

A lerakásra és az égetésre kivetett adó mértéke 1987-2001 között (€/tonna)

	1987	1990	1993	1997	1999	2001
Energetikai hasznosítás	5	17	21	26	37	44
Lerakás	5	17	26	38	50	50

Emellett azonban további intézkedésekkel is elő kívánták segíteni a tisztább termelés elterjedését, és az újrahasznosítás arányának növelését:

- 1990-95 között például az építőiparban 120 olyan projektet finanszíroztak (összesen 14 millió € értékben), amely a tisztább technológiák elterjedését segítették.
- Adót vettek ki az elsődleges nyersanyagok használatára.
- Szabályozták a válogatott építési és bontási hulladékok felhasználásának lehetőségeit, körülményeit.

A Minisztérium megállapodást kötött a dán építőipari vállalkozó szövetségével arról, hogy az építési- és bontási hulladékot már a forrásnál különválogatják. A hagyományos bontási módokhoz képest (pl. bulldózeres bontás) a szelektív bontás drágább és lassabb, viszont bevételre lehet szert tenni az újrahasznosítható anyagok értékesítésével, és költséget lehet megtakarítani a lerakás és az égetés elkerülésével. (Ha a lerakás helyett az újrahasznosítást választják, körülbelül 40 – 47 €/tonna megtakarítás jelentkezik.) Az újrahasznosítható anyagokat (ajtók, ablakok, stb.) az újakhoz képest átlagosan féláron lehet beszerezni.

Az újrahasznosítás aránya – mint említettük – jelentősen növekedett: az 1990-es 25 %-ról 1999-re 90 %-ra nőtt.

A magas adó mindig az illegális lerakás veszélyét növeli, ez a probléma azonban Dániában nem merült fel.

2.2 Finnország – Helsinki: pályázat a „Természeti Erőforrások Megmentője” címért

Helsinki hulladékgazdálkodásért felelős szervezete, az YTV a vállalatok számára is próbál segítséget nyújtani hulladékaik csökkentéséhez.

1998 óta minden évben pályázatot hirdetnek a vállalatok számára a „Természeti erőforrások megmentője” cím megszerzéséért. A címet az a vállalat kapja meg, amely az előző évben a legnagyobb arányban csökkentette a hulladéktermelését. További szempont még az újrahasznált és az újrahasznosított hulladékok aránya. A nyertes 1 évig használhatja marketing célokra a megszerzett címet.

A hulladékgazdálkodási szervezet ezen kívül programterveket készített a vállalatok teljesítményének javítására. Honlapjukon (lásd alább) ingyenesen érhetőek el olyan információk, amelyek a cégek számára közvetlenül hasznosíthatók, itt gyűjtik össze a már megvalósult programok leírását is. Egy-egy konkrét program végrehajtásáról önkéntes megállapodást kötnek a vállalattal, amely egyúttal azt is vállalja, hogy a program befejezése után az eredményeket a lakosságnak is bemutatja.

A hulladékos szolgáltató gondot fordít arra is, hogy jó példával járjon elől: 2007-re a cégen belül 20%-kal kívánja csökkenteni a nyomtatópapírok használatát.

További információ:

<http://www.ytv.fi/jateh/benchmark>

2.3 Egyesült Királyság: program a hulladékmennyiség csökkentésére

Az Egyesült Királyságban az 1990-es évek közepén indították el az „Envirowise” nevű programot. A program célja, hogy segítse a vállalatokat környezetvédelmi teljesítményük javításában. Ötleteket adnak például ahhoz is, hogy hogyan tudnak pénzt megtakarítani azáltal, hogy csökkentik a vállalatnál keletkező hulladék mennyiségét. A programot a Kereskedelmi és Ipari Minisztérium és a Környezetvédelmi és Közlekedési Minisztérium közösen finanszírozza.

Konkrét célként tűzték ki, hogy a hulladékcsökkentő intézkedések eredményeként országos szinten a programra szánt összeg (2007. márciusáig összesen 95,9 millió Euro) tízszeresét takarítsák meg. Egyébként bőven van mit csökkenteni, ugyanis a brit üzleti szektor a becslések szerint egy év alatt 75 millió tonna hulladékot termel.

A tapasztalatok azt mutatták, hogy a hulladékmegelőzés legfőbb gátja a vállalatok esetében az, hogy alábecsülik az így megtakarítható költségeket. Éppen ezért a program során nagy hangsúlyt helyeznek a tájékoztatásra, és a tanácsadó jellegű szolgáltatások működtetésére. A cégeket a lehetőségekről kiadványokon keresztül tájékoztatják (pl. gyakorlati kézikönyv, környezetvédelemi útmutató, sikeres esettanulmányok példatára), továbbá ugyanezt a célt szolgálják a szemináriumok és a telefonos tanácsadás is. A 250 főnél kisebb cégek számára ingyenes konzultációs lehetőséget biztosítanak. Rengeteg információt el lehet érni a program honlapjáról is: <http://www.envirowise.gov.uk>

Az összköltség több mint felét fordítják marketing munkára. Használják a direkt marketing eszközeit (pl. posta, e-mail), ezen kívül szemináriumokat, konferenciákat szerveznek, és ezekbe együttműködő partnerként bevonják a programban már sikereket elért cégeket.

A folyamat során olyan régiós és helyi szintű klubok alakulását szorgalmazzák, amelyek fő célja, hogy tagjai ötleteket gyűjtsenek és cseréljenek a hulladékcsökkentés lehetséges módjairól, vagy a már megszerzett tapasztalatokról. 1999-ben országsszerte kb. 50 klub működött 550 vállalat részvételével, 2002-re a klubok száma elérte a százat.

Eredmények

Az Envirowise keretében készített felmérés szerint 1995-ben a vállalatoknak még csak 20 %-a ismerte fel, hogy a hulladékmennyiség csökkentésével komoly megtakarítás érhető el, ám 1998-ra ez az érték már közel járt az 50 %-hoz. Egy 2000. évi szeptemberi adat szerint a program a résztvevő vállalatok számára összesen 200 millió €/év megtakarítást hozott. A környezetvédelmi mérleg pedig a következő:

- csökkenő nyersanyag-felhasználás (240.000 tonna/év)
- kevesebb hulladék került a lerakókra (1.1 millió tonna/év)
- csökkenő vízfelhasználás és szennyvízkibocsátás (46 millió köbméter/év).

További információ:

<http://www.envirowise.gov.uk>

2.4 Franciaország: a higanyos hőmérők betiltása

1999-ben Franciaországban miniszteri rendeletben tiltották meg a higanyos hőmérők árusítását (az emberi test hőmérsékletét mérő eszközökről van szó). Tilos

továbbá ezeket az EU tagországaiba exportálni és ott forgalmazni (nem EU országokban azonban lehet...). A rendelet célja, hogy csökkentse a higany környezetbe kerülésének veszélyét.

A folyamat lebonyolításáért két csoport volt felelős: az egyik a rendeletet elfogadtatásáért, a másik a rendeletet betartatásáért. Az első csoport számára kitűzött konkrét cél az volt, hogy két éven belül érjék el a higanyos hőmérők használatának betiltását. A csoportnak a higanyfelhasználás csökkentésére irányuló intézkedések mellett a higanyt helyettesítő anyagok felkutatását ösztönző intézkedéseket is ki kellett dolgoznia. Emellett informálniuk kellett a lakosságot a környezetbe kikerült higany mérgező hatásairól, és meg kellett szervezniük a törött vagy használaton kívüli hőmérőkből származó higany hasznosítását és kezelését.

Az egészségügyi és kórházi szakmai testületek körlevélben hívták fel az egészségügyi szektor figyelmét a higanyos hőmérők veszélyére és az egyéb megoldások lehetőségére. A fogyasztók biztonságáért létrehozott bizottság a témával kapcsolatban 23 oldalas állásfoglalást tett közzé, valamint szakmai gyűléseket szervezett a tiltás és a helyettesítés lehetőségeiről. (A bizottság egyébként 16 tagból áll, akiket az állam, a tudományos szektor, a fogyasztók és a szakma delegál).

A programtól azt várták, hogy a tiltás hatására

- nem gyártanak több higanyos hőmérőt Franciaországban
- évente 12 tonnával csökken a higanyfelhasználás (ez a Franciaországban felhasznált mennyiség 1/5-e)
- a háztartásokban levő hőmérők a gyógyszertárakban leadhatók lesznek.

Számítások szerint – ha a forgalomban levő hőmérők 15%-os visszagyűjtését feltételezzük – a program kb. 3.81 millió €-ba kerül.

A higanyfelhasználás további csökkentése érdekében az alkalmazás egyéb területeire (pl. elemek, nyomásmérők, légnyomásmérők, fogtömések) is célszerű lenne hasonló rendeletet hozni. Néhány esetben már született is javaslat a helyettesítő technológiára.

További információ:

<http://www.hosmat.com/circulaires/textes99/99426.htm>

2.5 Írország – Tisztább Termelés mintaprogram

1997-ben az ír környezetvédelmi ügynökség tizennégy kis- és középvállalkozóval együttműködve tisztább termelést támogató programot indított. A program célja az volt, hogy a vállalatokat a tisztább termelés bevezetésére ösztönözzék, és elősegítsék a környezetbarát termékek előállítását. A mintaprogramban résztvevők eredményeit a későbbiekben a tisztább termelés népszerűsítésére használták.

2000 júliusában a Clean Technology Centre tanulmányt készített a program eredményeiről. A programok többsége mind környezetvédelmi, mind anyagi szempontból sikeresnek bizonyult, és összességében hozzájárult ahhoz, hogy az ipari szektorban a környezetvédelem iránti érdeklődés növekedjék. A résztvevő vállalatok többsége a későbbiekben is fontosnak tartotta a tisztább termelés elvét.

2.6 Németország – „Ökoprofit München” program

Az „Ökoprofit München” program keretében a város és a különböző hivatalok működtek együtt a vállalatokkal, azzal a céllal, hogy emeljék környezetvédelmi teljesítményüket és csökkentsék a termelés költségeit. A programban résztvevők igazolást kapnak, amellyel kedvezményes áron szerezhetik meg az ISO 14001 minősítést. Mindehhez a vállalatok számára tanácsadó szolgáltatást működtetnek.

Az „Ökoprofit München” eredményei:

- A kisvállalatok javaslatai lehetővé tették, hogy a program során a vállalatok 500.000 eurót takarítsanak meg.
- Az összes résztvevő vállalat 4.300.000 kWh áramot és 7.900.000 liter vizet „spórolt meg”, továbbá egy év alatt 227.000 tonna hulladékkal kevesebbet termelt.
- Az iparban csökkent a különféle gyanták felhasználása és bizonyos mérgező gázok kibocsátása.

További információ:

http://www.energie-cites.org/documents/publications/publi_30_en.pdf

2.7 Németország, Baden-Württemberg: tanácsadói program a veszélyes hulladékok képződésének elkerülésére

A német hulladéktörvényben a hulladékmegelőzés elvileg elsőbbséget kap, azonban a cél eléréséhez sokáig semmilyen konkrét eszközt nem rendeltek. A '90-es évek elején a hulladékkal foglalkozó hatóságok a veszélyes hulladékok mennyiségének növekedése miatt előre jelezték, hogy az égető- és lerakókapacitás nem lesz elegendő. Ám a tervezett új ártalmatlanító létesítményekkel szemben erős lakossági tiltakozás bontakozott ki. Mindeközben a veszélyes hulladékok kezelési költségei is emelkedtek. Ebben a helyzetben a helyi és az állami hatóságok, valamint a magáncégek is nagyobb erőfeszítéseket tettek a veszélyes hulladékok mennyiségének csökkentésére. Baden-Württemberg (BW) tartomány például elindította tanácsadói programját, amelyben több mint 200 vállalat vett részt (összesen 9 iparágból).

A programot egy erre a célra létrehozott bizottság dolgozta ki, amelynek munkájában a tartományi környezetvédelmi minisztérium és az állami tanácsadó ügynökség is részt vett. A konkrét lebonyolítással azonban egy magáncéget bíztak meg. A programot az ipari és kereskedelmi szövetségek is támogatták.

A programban a részvétel önkéntes, a tanácsadás pedig ingyenes volt. A bejelentkező cég határozta meg, hogy üzemében milyen típusú hulladék mennyiségét akarta csökkenteni, és ehhez milyen gyártási folyamatokon kívánt változtatni. Az adott cég számára szakértők dolgozták ki a hulladékcsökkentés és újrahasznosítás lehetőségeit, majd ezt követően szerződést kötöttek a program teljesítéséről. Mind a 9 iparág számára speciális útmutatókat készítettek, és külön kézikönyveket jelentettek meg azon hatóságok számára is, amelyeknek monitorozniuk kellett a hulladékmegelőzésről és újrahasznosításról szóló rendelet megvalósítását.

Az ingyenes tanácsadás nagy vonzóerőt jelentett. A tanácsok egyrészt az ártalmatlanítás és az újrahasznosítás költségeinek csökkentésére, valamint a potenciális nyersanyagmegtakarítás lehetőségeire vonatkoztak. Másrészt felbecsülték azokat a költségeket, melyek a javasolt intézkedések bevezetése során a cégnél elkerülhetetlenül jelentkeznek. A költség-haszon számításoknál figyelembe vették azt is, hogy a cégek külső megítélése az új intézkedések hatására kedvező irányba változik.

A program 1993-1997-ig tartott, de a szakértők által javasolt programok megvalósítása még évekig elhúzódott.

Egy konkrét példa: a kenőanyagok felhasználásának csökkentése a fémiparban

A fémiparban nagy mennyiségű kenőanyagot használnak, ebből később igen sok veszélyes hulladék keletkezik. A program során a szektorból 23 céget választottak ki, főleg az 500-nál több alkalmazottat foglalkoztató cégekre koncentráltak. A vizsgált cégeknél 1994-ben kb. 10.000 t/év kenőanyag- és kenőanyaggal szennyezett hulladék (iszap) keletkezett. A keletkező, gyáron belül fel nem használt kenőanyagok majdnem teljes mennyiségét (97%) külső úton hasznosították (pl. a fémdarabokat is tartalmazó részeket öntödékben vagy acélgyárakban használták fel). A program kezdetén a szakértők 70 olyan javaslatot fogalmaztak meg, amely valamilyen módon hozzájárult a kenőanyag-hulladék mennyiségének csökkentéséhez.

A megelőzés és a hulladékképződés csökkentésének módja természetesen vállalatról vállalatra változik. A cég méretétől, eljárásaitól, a gyártott termékre vonatkozó követelményektől, a gépek életkorától függően más-más intézkedések hatékonyak (pl. a kenőanyagok optimális kezelése, a kenőanyagok élettartamának meghosszabbítása, a folyamatok kenőanyagigényének csökkentése, a kenőanyagok újrahasználata, stb.)

A szektoron belül az ártalmatlanításra vagy külső újrahasznosításra kerülő kenőanyag-hulladék mennyiséget évi 670 tonnával lehetett csökkenteni (28%). További 38%-nyi kenőanyagot lehet megspórolni csupán azzal, hogy felhasználásuk élettartamát meghosszabbították, egy membrános eljárás alkalmazása pedig 6%-nyi hulladék elkerülését tette lehetővé. Ezen túlmenően a szektor évente kb. 1800 tonna vizet és 16.000 kWh áramot takarított meg, és 1200 tonnával kevesebb szennyvizet termelt.

2.8 Németország: betétdíjas italcsomagolások

Németországban 2003. január 1-től, a csomagolási törvényben megfogalmazott szankció alapján több egyutas csomagolás betétdíjassá vált. A betétdíj kivetésének lehetőségét az 1991-es csomagolási törvény fogalmazza meg arra az esetre, ha az újratölthető italcsomagolások aránya két egymást követő évben 72% alá esik.

Megfogalmazza azt is, hogy amennyiben ezeket a kvótákat két egymást követő évben az ipar és a kereskedelem nem tartja meg, akkor betétdíjassá kell tenni az egyutas csomagolásokat is. Az eldobó csomagolások rohamos térnyerése következtében ez a helyzet be is következett, ezért a törvényben „beígért” szankció életbe lépett.

Ez azt jelenti, hogy 2003. január 1-től a kereskedőknek minden, általuk is forgalmazott betétdíjassá vált csomagolást vissza kell venniük (konkrétan: a sörök, az ásványvizek és a szénsavas üdítők esetében a műanyagpalackokat, az üvegeket

és a fémdobozokat). A betétdíj bevezetése nem az említett egyutas csomagolások többutasá válását (újrátöltését) jelentette. Ezek a csomagolások továbbra is egyutasként éltek életüket, azaz visszagyűjtésük után hasznosításra (energetikai égetésre) vagy újrahasznosításra kerültek. A rendszer célja az, hogy a magas betétdíj és a visszaváltási kényszer miatt az egyutas csomagolások aránya a kereskedelmi kínálatban visszaszoruljon.

Az átállás nehézségeit enyhítendő a visszavételi kötelezettség 2003. október 1-ig csak az adott boltban vásárolt betétdíjas csomagolásokra vonatkozott. Ebből adódtak is problémák, ugyanis visszaváltáskor a kereskedők a vásárlóktól a vásárlást igazoló blokkokat kérték – de hát ki őrzi meg vásárlás után a blokkot? Ez a kényelmetlenség természetesen alkalmas volt arra, hogy a betétdíjat ellenzők táborába azonnal felhárborodjék.

Az ellenzők egyik fő érve az volt, hogy ilyen nehézkes rendszert nem lehet a fogyasztókra erőltetni.

Október 1. után a kereskedőknek nemcsak a náluk vásárolt betétdíjas csomagolásokat kellett visszaváltaniuk, hanem az összes olyan típusú betétdíjas csomagolást, amit ők is forgalmaznak. Ebből adott esetben az is következhetett, hogy több eldobó italcsomagolást kell visszaváltaniuk, mint amennyit eladtak. Ez nyilván a kereskedőknek nem jó üzlet, hiszen ha a vásárló máshol vette az adott csomagolást, akkor annak a betétdíja nem hozzájuk „fut be”, a visszaváltott csomagolással viszont nekik kell bajlódniuk. Erre a német környezetvédelmi minisztérium a következő megoldást kívánta bevezetni: egy központi elszámoló rendszeren keresztül az eladott csomagolásokon felül begyűjtött csomagolások után a minisztérium fizeti meg a kereskedőnek a betétdíjat.

Az egyutas csomagolások - használat után - eddig nagyrészt a szelektív gyűjtő rendszerbe, majd onnan hasznosításra vagy újrahasznosításra kerültek. A jól kiépült szelektív gyűjtő rendszer azonban láthatóan nem igazán motiválta a gyártókat és a forgalmazókat a többutas csomagolások (azaz az újrahasználat) arányának növelésére. A kevésbé környezettudatos fogyasztóknak pedig kényelmesebb megoldást jelentett szelektíven gyűjteni az egyutas csomagolásokat, mint visszavinni a boltba a többutasokat. Ez a rendszer tehát a csomagolóipar, a kereskedők és a fogyasztók egy része számára megfelelően és kényelmesen kezelte az egyutas csomagolások okozta problémát.

A betétdíj kivetésével azonban az ipar arra kényszerül, hogy az egyutas csomagolásokkal ismét külön „bajlódjék”. Az új rendszert a fogyasztók egy része sem fogadta szívesen, mert nem kívántak a visszaváltással foglalkozni.

Az ipar részéről természetesen már a rendelet megalkotása előtt nagy volt az ellenállás. A sörgyárok és dobozgyártó cégek a szankció életbe lépésétől kezdve azzal riogattak, hogy a várható forgalomcsökkenés miatt alkalmazottaikat csak

rövidített munkaidőben tudják majd dolgoztatni. A Ball Pack Europe környezetvédelmi igazgatója például a dobozgyártás visszaesését 60-70%-ra, a PET-ét 40%-ra becsülte. Véleménye szerint a többutas csomagolások térnyerése nem jelent ezzel egyenértékű anyagi kompenzációt. Emellett magasnak tartották az egyutas csomagolásokra kivetett betétdíjak mértékét is. Az egyutasok magas betétdíjának célja azonban éppen az volt, hogy a többutas csomagolások választására és visszaváltására ösztönözzön. A kereskedelem sokallta az új rendszer plusz költségeit is. A német környezetvédelmi minisztérium számításai szerint ugyan a visszaváltó automaták bevezetése esetén a csomagolásonkénti terhelés csak 1 eurocent, de az igaz, hogy a kiskereskedőknek a kb. 12500 eurós automata nem olcsó beruházás, az emberi munkaerő megfizetése pedig szerintük még ennél is drágább.

(Kérdés azonban, hogy összességében a társadalomnak mi az olcsóbb: ha a többutas rendszerre való átállás egyszeri kiépítésének költségeit kell megfizetnie, vagy az, ha a folyamatosan keletkező, nagy mennyiségű eldobó csomagolási hulladék kezelési költségeit és az okozott környezeti károk „helyrehozását” kell folyamatosan finanszíroznia.)

Minden negatív visszhang ellenére a bevezetett betétdíjak hatására több nagy áruházlánc folyamatosan törölte listájáról az egyutas csomagolásokat, vagy növelte a többutasok arányát. Sokan – szintén a nagyobbak közül – egyedi palackok forgalmazására tértek át, csak ezeket értékesítették és fogadták vissza. A kisebb értékesítők (pl. benzinkutak boltjai, éttermek, szállodák) magasabb áraik miatt vállalni tudták, hogy egymás italcsomagolásait a plusz költségek elszámolása nélkül is visszaváltsák.

Az ügy azonban az Európai Unió bírósága elé került. Először az Európai Bizottság panaszolta be a német kormányt az ásványvizek miatt. Az ásványvizeket ugyanis – egy közösségi irányelv alapján – azok forrásánál kell palackozni, ezért a német betétdíj kötelezettség hátrányosan érinti más országok ásványvíz termelőit, mivel a német betétdíj mértékét az újratölthető palackok kötelező forgalomban tartására megszabott arány alapján határozzák meg. Ez pedig gátolja a közösségen belüli kereskedelmet – amit nem indokolnak környezetvédelmi megfontolások.

Később további panaszok érkeztek, amelyek szerint a német szabályozás ellentétes a csomagolásokról szóló uniós irányelvvel és gátolja az áruk szabad mozgását is.

A Bíróság megállapította, hogy

- a német szabályozás nem biztosít egyenlő esélyeket a Németországból és a többi tagállamból származó italok forgalmazásának
- az általánosan elterjedt visszagyűjtési rendszer kiépülése után a betétdíjas rendszer kiépítése többletköltségeket okoz a gyártóknak és forgalmazóknak

- a betétdíjas visszagyűjtési rendszer segíti a hasznosítást, hiszen növeli a visszagyűjtés arányát és javítja a minőségét (még speciálisabban válogatott hulladék keletkezik), valamint csökkenti a lerakásra kerülő hulladék mennyiségét.

E megállapítások alapján a Bíróság véleménye az, hogy a betétdíjas visszagyűjtési rendszer ökológiailag előnyös, de csak akkor felel meg az arányosság elvének, ha megfelelő átállási időt biztosítanak átvételéhez és minden gyártó és forgalmazó számára reálisan lehetővé teszik, hogy részt vegyen a folyamatban. Emellett a Bíróság elvárja, hogy a betétdíjas visszagyűjtési rendszert bevezető tagállamok biztosítsanak elegendő átvevőhelyet a fogyasztók számára, és hogy ne csak a vásárlás helyén lehessen visszaváltani ezeket a csomagolásokat.

Németország tehát szabályozásának megváltoztatására kényszerül.

További információ:

<http://www.bundesrat.de>

<http://curia.eu.int/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=eng>

<http://www.environmentdaily.com/articles/index.cfm>

Irodalom:

Prévention de la production des déchets – Exemples de politiques locales menées en Europe (ADEME, 2004)

Case studies on waste minimisation practices in Europe (European Topic Centre on Waste, 2002)

Waste Prevention and Minimisation – Final Report (Öko-Institut, 1999)

AZ

A

KINCS

AMII

NINCS

3. Hulladékpolitika az Európai Unióban

(készült: az EEB anyagai alapján, fordította Gadó György Pál)

3.1 Tények a hulladékokról

Az Európai Unióban képződő hulladékok mennyiségéről nagyon nehéz pontos adatokhoz jutni. 2004 végén az Európai Közösség Statisztikai Hivatala (Eurostat) honlapján azt közölte, hogy az EU 25 tagállamában a gazdasági szereplők és a háztartások évente mintegy 1,9 milliárd tonna hulladékot termelnek. Ám, ha közelebbről szemügyre vesszük ezeket a statisztikákat, láthatjuk, hogy hiányosságok, ellentmondások és érthetetlen számok találhatók bennük. Az Eurostat egy 2003-as dolgozatában ugyanis azt állította, hogy a 25 tagállamban évente körülbelül 2,8 milliárd tonna hulladék keletkezik¹. Ez majdnem 50 százalékkal több, mint a honlapjukon megadott összeg.

Eddig még nem készült következetes, közös adatbázis, aminek az egyik oka az lehet, hogy az egyes tagállamokban a hulladékok osztályozása is jelentősen eltér egymástól. Csak reménykedni lehet abban, hogy a 2002-ben elfogadott *Hulladékt statisztikai szabályozás*² jóvoltából 2006-ra megbízható adathalmazaink lesznek a hulladékkeletkezésről. A hulladékképződésről szóló, országos szintű adatok sok helyen rendelkezésre állnak, de van, ahol nehéz összegyűjteni őket, illetve több esetben nehezen vethetők össze más tagállamok adataival.

A hulladékok mennyisége az Európai Unióban gyakorlatilag mindenhol növekszik. Az OECD (Gazdasági Együttműködés és Fejlesztés Szervezete) számításai szerint az Unióban a hulladék mennyisége 2020-ra 1995-höz képest 45%-kal növekedni fog. A hulladékok legnagyobb részét hulladékégetőkben égetik el vagy hulladéklerakókra halmozzák fel³. A jelenlegi tendencia az, hogy a hulladéklerakók helyett az energiahasznosítással járó hulladékégetést részesítik előnyben. Azonban a hulladéklerakás és az égetés egyaránt környezeti problémákat okoz. Ezek a technológiák nem jelentenek megoldást a földhasználat problémájára, a veszélyes anyagok kibocsátásából eredő légszennyezésre és a vízszennyezésre. Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség 2004-ben a következőt állította: „A hulladéktermelés jelenlegi folyamata és az erőforrások felélésének intenzitása fenntarthatatlan folyamatok. Ahogy nő a hulladékok mennyisége illetve a lehetséges környezeti hatásaikkal kapcsolatos aggályok száma, úgy csökkennek a hulladéktátraktalanítás lehetőségei. Az újabb égetők helyéről sok országban

¹ Európai Bizottság (Eurostat). Az Európában termelt és kezelt hulladékok. Adatok: 1990-2001 (2003) Luxembourg.

² A Tanács 2150/2002 Rendelete a hulladékt statisztikáról (2002) OJ L 332 p.1.

³ EU Bizottság, Válasz az E-1242/03 számú írásbeli kérdésre, (2004) OJ C 33 E, p.100): 2003-as becslés szerint az EU 15 tagállamában a háztartási hulladéknak átlagosan 60 %-át hulladéklerakókra helyezték el (Ausztria 43%, Belgium 32%, Dánia 15%, Egyesült Királyság 83%, Finnország 57%, Franciaország 47%, Görögország 93%, Hollandia 15%, Írország 92%, Luxemburg 37%, Németország 46%, Olaszország 94%, Portugália 88%, Spanyolország 83%, Svédország 38%,). Más hulladékfajtákra nem álltak rendelkezésre megfelelő adatok.

⁴ European Environment Agency, EEA Signals 2004. (2004) Copenhagen, p.6

rendkívül ellentmondásos döntések születtek. Ezzel párhuzamosan az új hulladéklerakók létesítését is gyakran több tényező korlátozza, így például a helyhiány vagy a talaj- és talajvízszennyezéstől ill. ezek esetleges egészséget károsító hatásaitól való félelem. A hulladékkérdés megoldására irányuló szakmapolitikai eszközök sem megfelelőek. Ezeket egyrészt olyan megoldásokkal kellene kiegészíteni, amelyek az ésszerűbb erőforrás-felhasználás felé terelik a termelési és fogyasztási mintákat, másrészt teret kellene adni az új elgondolásoknak is.“

3.2 Az EU hulladékpolitikájának jogi és szakmapolitikai háttere

Az EU környezetvédelmi politikájának és jogrendjének átfogó vázlata a következő:

EU hulladékgazdálkodási politikája és jogrendje				
EU alapító szerződés				
Az EU Egyezmény 28-30 és 174-176 cikkelye				
Közösségi hulladékstratégia				
COM (96)399				
1. szint		Horizontális jogalkotás		
Irányelv a hulladékokról 75/442(91/156)	Irányelv a veszélyes hulladékokról 91/689		Rendelet a hulladékszállításról 93/259	
2. szint		A hulladékok kezelése		
Irányelv a hulladékégetésről 2000/76	Irányelv a veszélyes hulladékokról 1999/31		Irányelv a kikötői hulladékfogadásról 2000/59	
3. szint		Speciális hulladékfajták		
Használt olajok 75/439	Szenyvíziszap 86/278	Elemek 91/157	Csomagoló anyagok 94/62	PCB-k 95/59
Autók 2000/53	Elektronikus hulladék 2002/96		Állati hulladék 1774/2002	

A vázlat három törvénykezési szintje kölcsönös kapcsolatban van a többivel, abban az értelemben, hogy amint a harmadik szinten lévő speciális hulladékfajták veszélyes hulladékoknak minősülnek, akkor az első szinten lévő, veszélyes hulladékokról szóló irányelv lép érvénybe, illetve ha elemeket raknak le, akkor a 2. szint megfelelő irányelvét kell vizsgálni, stb.

3.2.1 Az EU alapító szerződése

A hulladékokra vonatkozó európai jogrend általában az Európai Tanács alapító szerződésének (a továbbiakban Szerződés) 175 (1) cikkelyén alapszik. Ez azt jelenti, hogy a hulladékról szóló jogszabályokat a Tanács és az Európai Parlament együttesen, többségi döntés – úgynevezett együtt-döntés alapján fogadja el⁵. A Szerződés 176. cikkelye értelmében a tagállamok megtarthatnak vagy bevezethetnek olyan nemzeti rendelkezéseket, amelyek szigorúbbak az európai szinten elfogadottaknál. A hulladékok azonban szállítható anyagok, emiatt néhány vonatkozásban termékekhez kötődnek. Ebből az következik, hogy például a csomagolásról és csomagolóanyagokról vagy az elemekről szóló jogszabályok a Szerződés 95. cikkelyének termékekhez kapcsolódó rendelkezésén alapulnak. Ezek az intézkedések tehát nem akadályozhatják a Szerződésnek az áruk szabad áramlásáról szóló rendelkezéseit (28–30. cikkely). A Szerződés környezetvédelemről és az áruk/hulladékok szabad áramlásáról szóló rendelkezései egyébként a részletek szintjén rendkívül ellentmondásosak, ezekben a kérdésekben végül gyakran az Európai Bíróság dönt.

Az Európai Bíróság úgy határozott, hogy a hulladékok általában a Szerződés 28. cikkelyének hatálya alá tartoznak⁶. Ez azt jelenti, hogy azokat a területeket, amelyekre az EU hulladékokra vonatkozó jogszabályai nem terjednek ki, a Szerződésnek az áruk szabad áramlását biztosító pontja alapján kell értékelni. Ezért aztán a környezetvédelemnek határozottan az az érdeke, hogy a Szerződés környezetvédelmi jogszabályai működőképpé váljanak és a hulladékgazdálkodási politika a környezetvédelem magas szintjére kerüljön, hogy ezáltal megvédhesse, megőrizhesse és *fejlesztthesse* a környezet minőségét.

⁵ A Tanácsban a minősített többséghez a szavazatok 72,72 %-a szükséges, vagyis 321-ből 232, ami legalább 13 tagállamot jelent. Ha egy tagállam úgy kívánja, akkor a Határozat átvételéhez azt is igazolni kell, hogy a többség az EU népességének 62 %-át képviseli; lásd az ET alapító szerződés 205. cikkelyét és a 10 új tagállam csatlakozásáról szóló 2003-as szerződés 12. cikkelyét.

⁶ Európai Bíróság C-2/90-es jogvita a Bizottság és Belgium között, (1992) ECR I-443, 28. paragrafus: "úgy kell döntenünk, hogy a hulladékot, akár újrahasznosítható, akár nem, terméknek kell tekintenünk, amelynek mozgását az EGK 30. cikkelyének (jelenleg az ET alapító szerződés 28. cikkelye) értelmében tilos „feltartóztatni“."

A gyakorlatban azok a környezetvédelmi célok és alapelvek (magas szintű környezetvédelem, megelőzés, a környezeti károknak a forrásnál történő elhárítása, a szennyező fizet elv), amelyek az Európai Közösség alapító szerződésének 174. cikkelyében megfogalmazódnak, nem játszanak jelentős jogi szerepet az EU hulladékokkal kapcsolatos jogi szabályozásában. Az, hogy az EU és a különféle tagállamok ezeket az elveket mennyire veszik figyelembe, inkább a politikai szándékuktól és a hulladékgazdálkodással kapcsolatos irányultságuktól függ, mint a 174. cikkely tartalmától.

Az EU hulladékgazdálkodási stratégiáját a Bizottság először – egy közlemény formájában – 1989-ben fogadta el, majd 1996-ban felülvizsgálta⁷. Mindkét közleményt a Tanács és az Európai Parlament határozatai követték. Az EU közleményei és határozatai jogi értelemben nem kötelezőek⁸, de politikai jelentőséggel bírnak. A későbbiek közül az EU környezetvédelmi akciótervei tartalmazznak olyan elemeket, amelyek az EU hulladékgazdálkodási politikájának szemléletét tükrözik. Különösen igaz ez a legújabb, 6. akciótervre⁹, és arra az előkészítő dokumentumra, amely tematikus stratégiákat javasol az erőforrások kezeléséhez és a hulladékok újrahasznosításához.¹⁰ Ám mindezek ellenére egyértelmű, hogy ezek a különféle időpontokban kidolgozott tanulmányok és közlemények az EU intézményei számára megengedik, hogy bármikor eltérjenek a megfogalmazott irányvonalától, és másképp cselekedjenek.

A hulladékgazdálkodás néhány alapelvét EU irányelvek és rendeletek is rögzítik. Bár ezek jogi rendelkezések, kötelező érvényük a jogszabály típusától és az egyes rendelkezések megfogalmazásától függ, jelentésüket sok esetben az Európai Bíróság értelmezése adja meg. A különféle alapelvek rendszerint csak speciális irányelvekre és szabályozásokra vonatkoznak, általában nincs horizontális, átfogó jellegük.

Összefoglalva: a különféle jogi és politikai szövegek az Európai Unión belüli hulladékgazdálkodás céljairól, alapelveiről és prioritásairól időnként zavaros képet festenek¹¹. A különféle rendelkezéseket éppúgy fel lehet használni az egyik, mint a

⁷ Bizottság. A Közösség hulladékgazdálkodási stratégiája, SEC (89) 934, 1989. szeptember 18.; A Közösség hulladékgazdálkodási stratégiájának felülvizsgálata, COM(96) 399, 1996. július 30.

⁸ Lásd a Szerződés 249. cikkelyét, amely felsorolja az EU jogilag kötelező eszközeit, ebben a közleményeket nem említi meg.

⁹ Az 1600/2002 Határozat rögzíti a Közösség 6. környezetvédelmi akciótervét, (2002)OJ L 242 p.1.

¹⁰ Bizottság, Közlemény: A hulladékmegelőzés és hasznosítás tematikus stratégiája felé, COM (2003) 301, 2203. május 27.; közlemény: A természeti erőforrások fenntartható hasznosításának tematikus stratégiája felé, COM(2003) 572 2003. október 1.

¹¹ Jó példa lehet erre az újrahasználat fogalma: A 75/442 Irányelv 3. cikkelyében, (1975) OJ L 194, p.39; amelyet a 91/156 irányelv (1991) módosított, OJ L 78 p.32, az újrahasználatot úgy határozzák meg, mint a hulladék hasznosításának egyik módját. Ezzel szemben a 94/62/EK (1994) irányelv a csomagolásról és a csomagolási hulladékról 3(5) cikkelye, OJ L 365 p.10, azt mondja, hogy csak az a csomagolóanyag válik hulladékká, amelyet már nem használnak újra.

másik prioritás támogatására, és ez általában meg is történik. Az elmúlt 30 év uniós környezetvédelmi politikája és jogalkotása tehát csak korlátozottan nevezhető következetesnek.

3.2.2 Az EU hulladékokra vonatkozó jogszabályai

Az EU hulladékokra vonatkozó jogrendje 1975 óta folyamatosan alakul ki, jelenleg három fejezetre osztható:

1. A főbb irányelvek
2. A hulladékok kezelésére vonatkozó szabályozás
3. Speciális hulladékfajtákról szóló szabályozás

Ez a szabályozás ma már mintegy 450 millió embert érint, így aztán gyakran csak általános keretet ad és értelmezést igényel. Rendes körülmények között megfelelő jogi alapot nyújt a cselekvéshez, feltéve, hogy megvan a politikai szándék egy aktív hulladékgazdálkodási politika megvalósítására. Ám ennek ellenkezője is igaz: ahol az említett politikai szándék hiányzik, a jogalkotás keretjellege sok esetben lehetővé teszi, hogy figyelmen kívül hagyják az EU ide vonatkozó rendelkezéseit.

3.2.2.1 A hulladékokra vonatkozó keretirányelvek

3.2.2.1.1 75/442 Irányelv a hulladékokról

Ezt az Irányelvet 1975-ben fogadták el¹², és 1991-ben a 91/156-os Irányelv írta felül. Ez megadja a hulladék Európai Unióra érvényes definícióját, és közli az európai hulladéklistát, amely a hulladékok és veszélyes hulladékok különféle kategóriáit sorolja föl. Bevezeti a „hulladékgazdálkodás prioritási sorrendjé”-nek nevezett fogalmat, amely szerint a hulladékgazdálkodásnak elsősorban a hulladékképződés megelőzésére kell irányulnia. Ha ez nem lehetséges, akkor a hulladékok újrahasznosítására és az energiahasznosítással járó égetésre kell törekedni. A sor végén áll a lerakás és az energiahasznosítás nélküli hulladékégetés. Megjegyzendő, hogy ez a hierarchia a hulladékkezelésnek politikai irányát szabta meg, jogi szempontból azonban sajnos nem kötelező.

Ezen kívül az Irányelv a hulladékkezelési és ártalmatlanítási tevékenységeket engedélyhez köti, ezek alapfeltételeit meghatározza. A hulladékkezelési és ártalmatlanítási intézkedéseknek biztosítaniuk kell, hogy az emberi egészség és a

¹² 75/442/EGK Irányelv a hulladékokról (lásd a 11. lábjegyzetet)

környezet nem kerülnek veszélybe. A tagállamoknak hulladékgazdálkodási terveket kell kidolgozniuk és minden három évben jelenteniük kell, hogy hol tartanak az Irányelv alkalmazásában.

Az Irányelv a hulladékártalmatlanításra bevezeti a „közelség elvét”, előírja a „szennyező fizet” elv alkalmazását. Alakít egy bizottságot, amelynek feladata, hogy az Irányelvek rendelkezéseit a tudományos és műszaki haladásnak megfelelően módosítsa. Ez a Bizottság egyre inkább az EU hulladékgazdálkodási politikájának irányító testületként működik. (Ez részben annak a következménye, hogy az Európai Községek Bizottsága által 1976-ban felállított¹³ Hulladékgazdálkodási Bizottságnak soha nem sikerült EU szintű politikai szerepet betöltenie.)

Az Irányelv de facto nem vonatkozik a radioaktív hulladékokra, a mezőgazdasági hulladékokra és a bányászati hulladékokra¹⁴. A bányászati hulladékok esetében az EU jelenleg tárgyal egy Irányelvre vonatkozó javaslatot¹⁵.

Az Irányelv lényege a 4. cikkely, amely a hulladékkezelés azon általános kötelezettségeit határozza meg¹⁶, amelyek alapján a helyi, regionális és országos hatóságok tevékenységét megszabják.

3.2.2.1.2 91/689 Irányelv a veszélyes hulladékokról

Az 1991-ben elfogadott Irányelv¹⁷ szerint veszélyes hulladékok azok, amelyek az EU veszélyes hulladék listáján szerepelnek. A 75/442 Irányelv általános követelményeit – például az engedélyekre és a kezelési tervekhez vonatkozókat – a veszélyes hulladékok esetében megerősíti.

¹³ A Bizottság 76/431 számú Határozata a Hulladékgazdálkodási Bizottság felállításáról (1976) OJ L 115 p.73.

¹⁴ A 75/442 Irányelv (11. lábjegyzet), 2(1) cikkelye: "A következő hulladékokat a jelen irányelv hatálya alól kivonjuk: (a) a légkörbe kibocsátott gáz halmazállapotú anyagok; (b) más törvények hatálya alá vont anyagok; (i) radioaktív hulladékok; (ii) ásványi kincsek kutatása, kitermelése, kezelése és tárolása valamint kőbányák művelése során keletkező hulladékok (iii) állati tetemek, továbbá a következő mezőgazdasági hulladékok: ürülék és a mezőgazdaságban felhasználásra kerülő egyéb veszélytelen anyagok; (iv) szennyvizek, kivéve a folyékony halmazállapotú hulladékokat; (v) szétszerelt robbanóanyagok". A rendeletet az Európai Bíróság tárgyalta. Lásd C-114/01 eset, Avesta Polarit, 2003. szeptember 11-ei ítélet.

¹⁵ Bizottság, javaslat a kitermelő iparágak (bányászat) során keletkező hulladékok kezelésével foglalkozó irányelv létrehozására, COM(2003) 319 of 2003. június 2.

¹⁶ A 75/442 Irányelv (11. lábjegyzet), 4. cikkelye: "A tagállamok megteszik a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy a hulladékot anélkül hasznosítsák vagy ártalmatlanítsák, hogy az emberi egészséget veszélyeztetné, vagy olyan folyamatokat és módszereket alkalmaznának, amelyek a környezetet károsíthatnák, nevezetesen: kockázatot jelentenének a vízre, a levegőre, a talajra, a növényekre és az állatokra; kellemetlenséget okoznának a zajokkal vagy szagokkal; hátrányosan érintenék a vidéket vagy a különös érdeklődésre számot tartó helyeket. A tagállamok annak érdekében is megteszik a szükséges intézkedéseket, hogy megakadályozzák a hulladékok elhagyását, kiöntését vagy ellenőrizetlen lerakását.

¹⁷ 91/689 Irányelv a veszélyes hulladékokról (1991) OJ L 377 p.20.

3.2.2.1.3 259/93 Rendelet a hulladékszállításról¹⁸

A Rendelet, amely részben nemzetközi szabályozásokhoz kapcsolódik (Bázeli Egyezmény a veszélyes hulladékok országhatárokat átlépő szállításáról) a hulladékoknak az EU tagországokon belüli szállításával, továbbá az EU-t érintő exportjával és importjával foglalkozik. A hulladékokat nem veszélyes (zöld), veszélyes (sárga) és nagyon veszélyes (piros) kategóriákba sorolja, és meghatározza, hogy egy tagország mikor utasíthat vissza egy másik tagországból tervezett hulladékszállítást. Az OECD-n kívüli országokba a veszélyes hulladékok szállítása tilos.

A rendelet jelentős felülvizsgálatát jelenleg tárgyalják¹⁹. A nukleáris hulladékok kérdésével külön irányelv foglalkozik²⁰.

3.2.2.2 A hulladékok kezelése

Az EU joganyaga részletesen rendelkezik a hulladéklerakókról²¹ és hulladékégetőkről²², de nem foglalkozik például a komposztálással és újrahasznosítással történő hulladékkezeléssel, és nincsen szabályozás a berendezések felszámolására sem. A hulladékkezelésre egyéb általános rendelkezések is vonatkoznak, mint például a 85/337 Irányelv az új hulladékkezelő létesítmények építéséhez szükséges környezeti hatástanulmányokról²³, a 96/82 Irányelv a balesetek megelőzéséről²⁴ vagy a 96/61 Irányelv a környezetszennyezés integrált megelőzéséről és csökkentéséről²⁵.

3.2.2.2.1 A 2000/76 Irányelv a hulladékégetéséről (beleértve a kombinált égetést is)

Ez a 2000-ben elfogadott Irányelv a kommunális hulladékégetőkről és veszélyes hulladékégetőkről szóló korábbi irányelvek helyébe lépett (néhány átmeneti

¹⁸ A Tanács 259/93 Rendelete az Európai Közösségen belüli, az oda irányuló és az onnan kifelé történő hulladékszállítás felügyeletéről és ellenőrzéséről (1993) OJ L 30 p.1.

¹⁹ Bizottsági javaslat a hulladékok szállításának szabályozására, COM (2003) 379.

²⁰ 92/3 Irányelv a radioaktív hulladékok szállításáról (1992) OJ L 35 p.24.

²¹ 1999/31 Irányelv a hulladéklerakókról (1999) OJ L 182 p.1.

²² 2000/76 Irányelv a hulladékok égetéséről (2000) OJ L 332 p.91.

²³ 85/337 Irányelv egyes közösségi és magánprojektek környezetre gyakorolt hatásainak értékeléséről (1985) OJ L 175 p.40.

²⁴ 96/82 Irányelv a nagy baleseti kockázatok ellenőrzéséről, beleértve a veszélyes anyagokból származó kockázatokat (1997) OJ L 10 p.13.

²⁵ 96/61 Irányelv a környezetszennyezés integrált megelőzéséről és csökkentéséről (1996) OJ L 257 p.26.

rendelkezés még 2005 végéig érvényben marad). Az Irányelv szinte minden olyan létesítménnyel foglalkozik, amely hulladékot éget, ezeken kívül azokkal is, amelyekben a hulladékot más fűtőanyaggal együtt égetik el (pl. cementégetők vagy hőerőművek). Az Irányelv nem vonatkozik olyan létesítményekre, amelyek radioaktív hulladékot, állati tetemeket vagy fahulladékot égetnek.

Az irányelv rögzíti az égetők építésének és működtetésének részletes feltételeit, többek között a minimális hőmérsékletet és az égetési veszteséget, a kibocsátási határértékeket számos légszennyező anyagra – beleértve a dioxint és a furánokat – valamint a vízszennyezést. A kombinált égetőművek esetében néhány emissziós határérték kevésbé szigorú, mint az égetőkre vonatkozó határértékek.

3.2.2.2.2 1999/31 Irányelv a hulladéklerakókról

Ez az Irányelv valamennyi új és működésben lévő lerakóhelyre vonatkozik. A hulladéklerakókat a következő csoportokba soroljuk: veszélyes hulladéklerakók, nem-veszélyes hulladéklerakók, inert hulladéklerakók. A hulladékokat lerakás előtt kezelni kell. Az inert hulladéklerakókat nem szabad más hulladékfajták lerakására használni, a veszélyes hulladéklerakókra csak veszélyes hulladékokat szabad lerakni. Folyékony hulladékokat, kórházi hulladékot, gumiabroncsokat és robbanóanyagokat, korrozív vagy gyúlékony anyagokat egyáltalán nem szabad lerakással ártalmatlanítani. A következő években a biológiailag lebomló települési hulladékok lerakását évről évre növekvő mértékben csökkenteni kell. Az Irányelv részletesen szabályozza a hulladékok átvételének folyamatát, a mérésről és ellenőrzésről szóló rendelkezéseket, valamint a rendkívüli esetben szükségessé váló intézkedéseket.

3.2.2.2.3 2000/59 Irányelv a kikötői hulladékfogadó berendezésekről²⁶

Annak érdekében, hogy megakadályozzák a hulladék tengerbe ömlését, ez az Irányelv minden EU kikötőtől megköveteli, hogy a hajókból származó hulladékok átvételére hulladékfogadó berendezéseket létesítsenek. A kikötőbe belépő hajónak fizetnie kell ezekért a létesítményekért, függetlenül attól, hogy adott esetben használja-e vagy sem.

²⁶ 2000/59 Irányelv a hajón képződött hulladékokat és a szállítmány hulladékainak befogadását szolgáló kikötői berendezésekről (2000) OJ L 352 p.81.

3.2.2.3 *Speciális hulladékfajták*

Speciális irányelvek foglalkoznak a hulladékolajokkal²⁷, a szennyvíziszapokkal²⁸, a szárazelemekkel²⁹, a csomagolásokkal és csomagolási hulladékokkal³⁰, a PCB-kkel (poliklórozott bifenilek) és PCT-kkel (poliklórozott terfenilek)³¹, a titánium-dioxid előállításakor keletkező hulladékokkal³², az elhasznált járművekkel³³, valamint az elektromos és elektronikus berendezésekből származó hulladékokkal³⁴. Az állati hulladékokkal külön szabályozás foglalkozik³⁵ a mezőgazdasági szabályozás keretén belül.

3.2.3 *Szakmapolitikai megfontolások*

Az Európai Unió belüli hulladékgazdálkodásra jellemzőek a hatásköri viták, amelyekben az egyik oldalt a tagországok, valamint gyakran a régiók és önkormányzatok képviselik, a másik oldalon pedig az EU áll. A hulladékgazdálkodási létesítmények építéséért és üzemeltetéséért a tagországok felelősek, ezért jelentős szerepük van a hulladékok áramlásának irányításában. Az EU azzal tudja befolyásolni a hulladékgazdálkodást, hogy rendelkezik az áruk (és hulladékok) szabad áramlásáról, és ezáltal meg tudja akadályozni a tagországokat abban, hogy lezárják határait a hulladékimport vagy export előtt. A hulladékok tulajdonosai ugyanis rendszerint olyan helyekre vagy létesítményekbe küldik a hulladékot, ahol a költségeik a legalacsonyabbak lesznek.

3.2.3.1 *Hulladékgazdálkodási alapelvek*

AZ EU hulladékgazdálkodási politikája számos olyan alapelvet fejlesztett ki vagy finomított, amelyek befolyásolják a hulladékgazdálkodási politikát és jogalkotást.

²⁷ 75/439 Irányelv a hulladékolajok ártalmatlanításáról (1975) OJ L 194 p.23.

²⁸ 86/278 Irányelv a szennyvíziszap mezőgazdasági felhasználása során a környezet, és különösen a talaj védelméről (1986) OJ L 181 p.6.

²⁹ 91/157 Irányelv az egyes veszélyes anyagokat tartalmazó szárazelemekről és akkumulátorokról (1991) OJ L 78 p.38.

³⁰ 94/62 Irányelv a csomagolásról és a csomagolási hulladékról (1994) OJ L 365 p.10.

³¹ 96/59 Irányelv a poliklórozott bifenilek és poliklórozott terfenilek (PCB/PCT) ártalmatlanításáról (1996) OJ L 243 p.31.

³² 92/112 Irányelv azokról az eljárásokról, melyek célja a titánium-dioxid iparban keletkezett szennyezések csökkentésére és végső soron megszüntetésére irányuló programok összehangolása (1992) OJ L 409 p.11.

³³ 2000/53 Irányelv az elhasznált járművekről (2000) OJ L 269 p.14.

³⁴ 2002/96 Irányelv az elektromos és elektronikus berendezések hulladékairól (2003) OJ L 37 p.24.

³⁵ A 1774/2002 Rendelet a nem emberi fogyasztásra szánt állati melléktermékekre vonatkozó egészségügyi szabályokat fekteti le. (2002) OJ L 273 p.1.

A legfontosabbak a következők:

- a szennyező fizet elv
- a gyártói felelősség elve
- a közelség elve
- a forrásnál történő fellépés elve
- erőforrás-gazdálkodás
- a hulladékkezelés prioritási sorrendje

Az ET alapító szerződésének 174. cikkelyében³⁶ lefektetett környezetvédelmi alapelvekkel van egy alapvető probléma. Valójában nem világos, hogy ezeknek az alapelveknek mi a jogi jelentésük. A Bíróságnak máig nem volt olyan döntése, amely ezt a problémát tisztázta volna. A jogi szakirodalomban néhányan azon a véleményen vannak, hogy az alapelvek jogszabályok, amelyeket minden konkrét esetben, vagy legalábbis az általános szakpolitikában tiszteletben kell tartani. Mások úgy gondolják, hogy ezek az alapelvek inkább politikai programot vagy tájékoztatást jelentenek. Abban úgy tűnik egyetértés mutatkozik, hogy az alapelvek megengedik különböző intézkedések életbe léptetését, de nem követelik meg, hogy olyan intézkedést hajtsanak végre, amelyek az alapelvekkel összhangban állnak. A Szerződés 174. cikkelyének alapelvei tehát nem kerülnek be automatikusan az országos környezetvédelmi törvényekbe, bár lehetséges, hogy a nemzeti jog valamelyik szabályának vagy rendelkezésének részét képezik. Ezzel szemben azokat az alapelveket, amelyeket EU irányelvek ill. rendeletek fektetnek le, a tagországoknak alkalmazniuk kell.

3.2.3.1.1 A szennyező fizet elv

Ezt az alapelvet az ET alapító szerződésének 174(2) cikkelyén kívül megemlíti a 75/442 Irányelv és számos további Irányelv, valamint egyes politikai nyilatkozatok is. Ennek ellenére az elvet ritkán gyakorolják, definíciója sincsen. Valószínűleg azt jelenti, hogy a hulladékkezelés és ártalmatlanítás költségeit nem az adófizetőnek kell viselnie, hanem annak a személynek, aki a hulladékot termelte. Ahogy azt korábban említettük, azok az ET jogszabályok, amelyek nincsenek összhangban ezzel az elvvel, nem válnak érvénytelenné.

³⁶ A Szerződés 174(2) cikkelye: "A Közösség környezetvédelmi politikája olyan magas szintű védelmet céloz meg, amely számításba veszi a Közösség különböző régióinak helyzetében tapasztalható változatosságot. A környezetvédelmi politikának az elővigyázatossági elven kell alapulnia, valamint azokon az elveken, melyek értelmében megelőző tevékenységekre van szükség, a környezeti kárt elsősorban a forrásnál kell elhárítani, valamint, hogy a szennyezőnek kell fizetnie."

A szennyező fizet elvre példa lehet a hulladékgyűjtés költségeinek áthárítása: ahol az önkormányzatok a háztartási hulladékok költségeit az állampolgárookra terhelik, és a költségeket a térfogat alapján számolják, ott a maradék hulladék mennyisége jelentősen csökken, különösen azokon a helyeken, ahol az újrahasznosítható és komposztálható hulladékot külön gyűjtik. Azonban ezek az intézkedések a helyi, regionális vagy országos hatóságok belátásán múlnak, az EU szintjén nincsenek szabályozva.

Az, hogy a szennyezés költségét kire terhelik, jórészt az országos (regionális, helyi) hatóságok megítélésén múlik. Alapesetben a hulladékot termelő személy fizet. Azonban az Európai Bíróság már hozott egy olyan döntést, amely szerint azt a tulajdonost, akinek földjére a hulladékot (legálisan vagy illegálisan) lerakták, ugyancsak a hulladék birtokosának lehet tekinteni, és ennek következtében felelőssé lehet tenni a hulladék biztonságos kezelésének vagy ártalmatlanításának biztosításáért.³⁷

3.2.3.1.2 A gyártói felelősség elve

Ezt az alapelvet az EU joganyaga nem határozza meg. Eredeti forrása a svéd környezetvédelmi politika és jog, de az EU-ban más értelemben használják. Az alapelv szerint a gyártó termékeinek hatásáért azok élettartama végéig felelős. A gyártó felelőssége azonban különbözik a gyártó számonkérhetőségétől: amíg az utóbbi a termék által okozott olyan kárral foglalkozik, amiért kártérítést kell fizetni, addig a gyártó felelőssége a környezetromlás és a környezeti károk megelőzésére törekszik, de nem célja a kártérítés. A gyártói felelősség elve alapján azt a kötelezettséget róhatják a gyártóra, hogy vegye vissza a termékét vagy gyűjtse vissza a hulladékot, hozzon létre pénzügyi alapot vagy letéti rendszert a visszavételre vagy újrahasznosításra, szervezzen újrahasznosítást vagy a termék előállítása során legyen tekintettel arra, hogy a későbbiekben milyen hulladék képződik.

A Bizottság hulladékstratégiája 1996-ban a következőt állította: „Tekintve, hogy egy termék életciklusa a gyártástól a hasznos élettartam végéig tart, a gyártók, a nyersanyag ellátók, a kereskedelem, a fogyasztók és a hatóságok osztoznak a hulladékgazdálkodási felelősségen. Azonban a termék gyártójának meghatározó szerepe van. A gyártó az, aki termékének hulladékgazdálkodási lehetőségeiről a legfontosabb döntéseket hozza. Ebbe beletartozik a tervezés, a koncepció, speciális anyagok felhasználása, a termék összeállítása, és végül a marketing. A gyártó ezért nem csak arra képes, hogy az erőforrások, megújuló nyersanyagok és veszélytelen anyagok megfontolt felhasználásával elkerülje a hulladéktermelést, de arra is, hogy a termékeket úgy gondolja ki, hogy ezáltal elősegítse a megfelelő újrahasználatot és

³⁷ Európai Bíróság, C-365/97 eset, Bizottság kontra Olaszország, (1999) ECR I-7773.

hasznosítást. A jelölések, címkézések, használati utasítások és adatlapok hozzájárulhatnak a cél megvalósításához”. 1997-es határozatában a Tanács elkerülte a fogalom használatát, de megemlítette, hogy „egy termék gyártójának stratégiai szerepe és felelőssége van a termék hulladékgazdálkodási lehetőségeiben, ami a tervezéssel, az összetétellel és a gyártási folyamattal függ össze”. A gyártó felelősségének elve elemeiben megtalálható az elhasznált járművekkel valamint elektromos és elektronikus berendezések hulladékaival foglalkozó irányelvekben. A 6. környezetvédelmi akcióterv kezdeményezte, hogy a gyártó felelősségének elvét fejlesszék tovább, ez a téma a hulladékok újrahasznosításának jövőbeli stratégiájával foglalkozó bizottsági közlemény vitáján is napirendre került.

3.2.3.1.3 A közelség elve

Ez az alapelv azt állapítja meg, hogy a hulladékot a keletkezési helyéhez képest a lehető legközelebb kell ártalmatlanítani. Az Európai Bíróság ezt az elvet a Szerződés 174. cikkelyében szereplő elvből fejlesztette ki, amely szerint: a környezeti kárt, ha lehetséges, a forrásnál kell elhárítani. A 75/442 Irányelv 5. cikkelyében ezt az ártalmatlanításra vonatkozóan szabályba foglalják, az újrahasznosításra és hasznosításra vonatkozóan azonban nem^{38 39}. A 259/93 Rendelet a hulladékszállításról az EU tagországok részére lehetővé teszi, hogy megtagadjanak másik tagországba irányuló szállításokat, ha a szállítás célja az ártalmatlanítás, de csak néhány kifejezetten felsorolt esetben lehet ellenvetésük, ha a szállítás célja a hulladék hasznosítása.

Az EU tagországokon belül úgy tűnik, hogy ez az alapelv nem játszik szerepet. Az EU szintjén azok a tagországok használják gyakran, amelyek országos hulladékkezelési politikát akarnak folytatni, és a hulladékot határaikon belül akarják tartani például azért, hogy teljesen kihasználják a költséges hulladékégetőket, hulladéklerakókat vagy hulladékkezelő berendezéseket.

³⁸ Bíróság C-203/96 (1998) eset, ECR I-4075: "A 75/442 Irányelv és a 259/93 Rendelet rendelkezéseiből, valamint az utóbbi általános rendszeréből következik, hogy egyik szöveg sem rendelkezik annak az elvnek az alkalmazásáról, amely a hulladék saját országban vagy a lehető legközelebb történő hasznosítását sürgeti..."

³⁹ 75/442 Irányelv (11. lábjegyzet), 5. cikkely: "1. A tagországok megfelelő intézkedéseket hoznak – ahol ez szükséges vagy tanácsos, ott más tagországokkal együttműködve –, hogy létrehozzák a hulladékot ártalmatlanító létesítmények integrált és elégséges hálózatát, számításba véve a rendelkezésre álló legjobb technológiák közül azokat, amelyek nem járnak rendkívüli költségekkel. A hálózatnak a Közösség egészét képessé kell tennie arra, hogy a hulladék ártalmatlanításban önellátóvá váljon, a tagországokat pedig arra, hogy az önellátás felé haladjanak, figyelembe véve a földrajzi adottságokat, és azt, hogy egyes hulladékfajták esetében speciális létesítményekre van szükség.

2. A hálózatnak azt is lehetővé kell tennie, hogy a legközelebbi megfelelő létesítmények egyikében, a legjalkalmasabb módszerekkel és technológiákkal ártalmatlanítsanak, és így biztosítsák a környezet és az emberi egészség magas szintű védelmét".

3.2.3.1.4 A forrásnál történő fellépés elve

Ez az alapelv az ET alapító szerződésének 174(2) cikkelyében jelenik meg. Azt állítja, hogy: „a környezeti kárt lehetőség szerint annak forrásánál kell elhárítani”. Az elvet a Bíróság egyszer alkalmazta, amikor a veszélyes hulladékok importálásának nemzeti tilalmát igazolta⁴⁰.

3.2.3.1.5 Erőforrás-gazdálkodás

Az EU 6. környezetvédelmi akcióterve irányt mutat az erőforrások fenntartható felhasználásához és kezeléséhez. A tevékenységbe beletartozik az anyagáramlás és a hulladékmozgás elemzése, valamint az erőforrás-hatékonyság, a környezeti hatékonyság és a fenntartható nyersanyag-felhasználás fejlesztése és nyomon követése érdekében hozott minden intézkedés. Az erőforrás-gazdálkodás fogalma meglehetősen homályos, egyelőre még nincs pontos tartalma.

3.2.3.1.6 A prioritási sorrend

AZ EU hulladékgazdálkodási prioritási sorrendjének célja, hogy jelezze a környezetvédelmi szempontból előnyös hulladékgazdálkodási mód elsőbbségét. Ez a rangsor közvetett úton több rendelkezésből levezethető: először is a Szerződés 174. cikkelye szerint a környezeti kárt, ha lehetséges, a forrásnál kell elhárítani, és biztosítani kell a természeti erőforrások megfontolt felhasználását. Másodszor a 75/442 Irányelv 3. cikkelye rámutat, hogy a tagországoknak arra kell törekedniük, hogy elsősorban a hulladékképződés megelőzését, azután az anyagok újrahasznosítását, majd az energianyeréssel járó égetést biztosítsák, és csak legvégül kerüljön sor a hulladékok ártalmatlanítására (lerakás, égetés).

Ezek az elemek együtt alkotják azt az elvet, amely a hulladékpolitika keretét irányítja – vagyis a hulladékgazdálkodási lehetőségek prioritási sorrendjét:

- a) megelőzés
- b) újrahasználat
- c) újrahasznosítás
- d) hulladékégetés energianyeréssel
- e) hulladékártalmatlanítás

⁴⁰ Bíróság, C-2/90 eset, Bizottság kontra Belgium (6 lábjegyzet) 34. paragrafus: "Az az alapelv, hogy a környezeti kárt lehetőség szerint a forrásánál kell elhárítani (...) azt jelenti, hogy minden egyes régióknak, településnek vagy más helyi entitásnak megfelelő intézkedéseket kell hoznia saját hulladékának fogadására, feldolgozására vagy ártalmatlanítására. Következésképpen a hulladékot előállítási helyéhez a legközelebb kell ártalmatlanítani, annak érdekében, hogy a hulladékszállítás a lehető legkisebb legyen".

A prioritási sorrend potenciálisan a környezeti hatások csökkentésének hatékony és pragmatikus eszköze. Ez a megközelítés tükröződik a speciális hulladékokról szóló jogszabályokban, és ez az alapja a kötelező célok kitűzésének és annak az elsőbbségnek, amit a kötelező célokon belül az újrahasznosítás az energianyerés más formáival szemben kap. Ezért vonnak ki a forgalomból egyes veszélyes anyagokat vagy adnak meg határértékeket rájuk⁴¹. A mennyiségi megelőzésre azonban nem született megfelelő kötelező előírás.

a) Hulladékmegelőzés

Amíg az újrahasznosítás termelési folyamat, amely az újrahasznosítandó anyagok szállításával, energiafelhasználással, valamint az újrahasznosítás során keletkezett maradékok ártalmatlanításával jár, a hulladékmegelőzés elkerüli ezeket.

Az OECD definíciói szerint (ld. a *Fogalmi zűrzavar* c. részt a kiadvány elején) hulladékmegelőző intézkedésnek lehet tekinteni a megelőzést, a forrásnál történő hulladékcsökkentést és az újrahasználatot.

Közvetlen megelőzési intézkedésnek tekinthető, ha rögzítik a termékek gyártásának vagy összeállításának szabályait, ezzel korlátozva a gyártók mérlegelési lehetőségét. Közvetett megelőzés során az intézkedésekkel a gyártók vagy a kereskedők viselkedését próbálják befolyásolni, például úgy, hogy az adók vagy díjak hatására a nyersanyagok ára magasabb lesz. A magas árak a vásárlót/felhasználót is befolyásolhatják, mint ahogy az ökocímkék vagy más információk is.

Az EU szintjén sajnos nem sok hulladékmegelőzésre irányuló rendelkezés született. A 75/442 Irányelv az eszközök között a tiszta technológiákat és a kevésbé veszélyes termékek marketingjét említi, de szándékosan nem tesz említést a kulcskérdésről, nevezetesen arról, hogy az anyagok nem mindjárt hulladékként kezdik életüket, hanem előbb termékként jelennek meg. Ily módon a hulladékmegelőzési politikának magában kell foglalnia a termékpolitikát is. Számos oknál fogva az EU nem kíván magára vállalni egy olyan átfogó termékpolitikát, amely szisztematikusan határt szabna az árutermelés anyagfelhasználásának, csökkentené a veszélyes anyagok, például a nehézfémek felhasználását, és növelné az újrahasznosítás lehetőségét. Számos irányelvben találhatunk a termékek veszélyes anyag tartalmára vonatkozó tiltást vagy korlátozást, foglalkoznak az elemekben lévő higannyal, valamint a csomagolóanyagokban, autókban vagy elektromos/elektronikus hulladékokban található nehézfémekkel. Összességében azonban nincsenek igazi megelőző intézkedések.

⁴¹ Ilyen rendelkezések születtek a szárazelemekben lévő veszélyes anyagok mennyiségének csökkentéséről, az elhasználdott járművekről és a hulladékká vált elektromos és elektronikus termékekről.

Az EU 5. környezetvédelmi akciótervének (1993) az a célja, hogy a kommunális hulladék képződését 300 kg/főre csökkentse⁴², nem járt mérhető hatással. Ez azért is történhetett, mert a megvalósításra és ellenőrzésre vonatkozó intézkedéseket nem rögzítették. A Bizottság a hulladékgazdálkodásról szóló 1997-es határozatában ugyan célként jelölte meg, hogy a műszaki szabványok környezetvédelmi tartalmát fejlesszék, hogy ahol lehetséges, ott a veszélyes anyagokat kiváltsák (nem veszélyes vagy kevésbé veszélyes anyagokkal), hogy a fogyasztókat tájékoztassák és oktassák, és hogy a hulladékképződés csökkenésének mértékét jelző célokat állapítsanak meg, 2004 végéig azonban az EU szintjén konkrét intézkedéseket nem hoztak.

b) Újrahasznosítás

Ahogy azt korábban említettük, a Bizottság 1996-os hulladékgazdálkodási stratégiája rámutatott, hogy az anyagok újrahasznosítása általában előnyben részesítendő az energianyeréssel járó hulladékégetéssel szemben⁴³. Ez a kijelentés a Bizottságtól óvatos támogatást kapott⁴⁴. Eltekintve a már említett speciális hulladékfajtákkal foglalkozó irányelvektől, az újrahasznosítás ügyében az EU szintjén nem sok kezdeményezés történt. A tagállamok nem láttak okot arra, hogy gyakorlatukat újragondolják, így általában a lerakásra és az égetésre koncentráltak. Még nyitott kérdés, hogy a tervbe vett újrahasznosítási tematikus stratégia konkrét EU-szintű lépésekhez vezet-e.

⁴² Az EU 5. környezetvédelmi akcióterve "A fenntarthatóság felé" (1993) OJ C 138 p.5

⁴³ Bizottság COM(96) 399, 42.paragrafus: "Az anyaghasznosításba beletartozik a forrásoknak a keletkezés helyén történő szétválasztása. Ez a végfelhasználókat és a fogyasztókat bevonja a hulladékgazdálkodási láncba, akikben így jobban tudatosul a hulladékképződés csökkentésének szükségessége, és az is, hogy ennek mik a módjai. Valójában a végfelhasználóknak és a fogyasztóknak kell végrehajtaniuk a hulladékok ártalmatlanítás előtti szétválogatását, annak érdekében, hogy az újrahasznosítható hulladékok visszakerüljenek a termelési ciklusba. Ráadásul azok az energiatartéigiák, amelyek a hulladékszállításra építenek, nem szabad, hogy gátolják a megelőzés és az anyaghasznosítás elveinek megvalósulását. Sőt, sok esetben azt feltételezhetjük, hogy ha megőrizzük a hasznosítandó hulladék jelenlegi anyagszerkezetét, akkor minimálisra csökkenthetjük az új termék előállításához szükséges pótlólagos anyag- és energiabevitelt. Az is tény, hogy az anyaghasznosítás azokra az aggodalmakra is választ jelent, amelyek a hulladékégető létesítményekből kibocsátott szennyezések miatt alakulnak ki. A fentiek fényében, ahol az környezetvédelmi szempontból ésszerű, az anyaghasznosításnak elsőbbséget kell adni az energianyerést célzó műveletekkel szemben, hiszen a megelőzést az anyagvisszanyerés jobban szolgálja, mint az égetésből fakadó energianyerés."

⁴⁴ Tanácsi Határozat, 1997. február 24. (1997) OJ C 76 p.1, 22. paragrafus: "A hasznosítási lehetőségekkel kapcsolatban (a Tanács) elismeri, hogy a lehetőségek megválasztásában minden konkrét esetben tekintettel kell lenni a környezeti és gazdasági hatásokra, ám úgy tartja, hogy jelenleg, amíg a tudományos és technológiai haladás más megoldást előtérbe nem helyez, és az életút elemzések nem fejlődnek tovább, az újrahasználatot és az anyaghasznosítást kell előnyben részesítenünk, ahol és amennyiben környezetvédelmi szempontból ezek jelentik a legjobb választást."

c) Hulladékégetés

Az ipari hulladéktermelők a hulladékégetést általában előnyben részesítik az anyagok újrahasznosításával szemben, mert az anyagok újrahasznosítása sokszor idő- és költségigényes tevékenység. Az állampolgárok azonban nem szeretik, ha a szomszédságukban szemétiégetők működnek. Ha az égetőt egyszer nagy költségekkel megépítik, akkor azt egész élettartama alatt – ami 30 év, vagy akár több is lehet – táplálni kell. Ezért aztán az üzemeltetők célja, hogy a hulladékot minél több helyről az adott égetőműbe hozzák, még akkor is, ha egyébként máshova olcsóbb lenne szállítani vagy a hulladék kezelésére léteznének kedvezőbb megoldások is (pl. újrahasznosítás vagy komposztálás). Németországban ez a gyakorlat oda vezetett, hogy megalkották az Anschluss- und Benutzungszwang (Csatlakozási és hasznosítási kényszer) nevű rendelkezést, amely a hulladéktermelőket arra kötelezi, hogy hulladékaikat egy meghatározott égetőbe szállítsák.

A kombinált égetőművekkel (acélművek, cementégetők, erőművek) szembeni nyilvános tiltakozások kevésbé jellemzőek, annak ellenére, hogy a környezeti kockázataik legalább ugyanakkorák, mint a hulladékégetők esetében. Ez a tény, valamint a kombinált égetésben érdekelt ipari oldal felől érezhető nyomás oda vezetett, hogy az elmúlt évtizedekben a kombinált égetés aránya jelentősen megnövekedett.

d) Hulladéklerakás

Bár a tagországok között nagy különbségek mutatkoznak, összességében az EU-ban keletkező hulladékok mintegy kétharmada továbbra is lerakóhelyekre kerül. Szinte valamennyi EU tagországban számos lerakó működik engedély nélkül. Ezek a lerakók általában nem rendelkeznek a szükséges környezetvédelmi és biztonsági berendezésekkel, illetve az elhelyezésük sem megfelelő. Az EU joganyaga szerint minden olyan hely, ahol több mint három évig hulladékot tárolnak, hulladéklerakónak minősül. Az EU hulladékpolitikája megpróbálja csökkenteni a lerakókra kerülő hulladék mennyiségét, hiszen az anyagokat lerakás helyett újrahasznosíthatnák, vagy égethetnék, vagy más módon kerülhetnének vissza a gazdasági folyamatokba.

3.2.4 *Eszközök és döntéshozatal*

Amely területeken EU jogszabályokat fogadtak el, ott ezek konfliktus esetén elsőbbséget élveznek a nemzeti szabályozással szemben. A hulladékgazdálkodási politika terén az EU mostanáig majdnem kizárólag kötelező jogszabályi eszközökkel, irányelvekkel és rendeletekkel élt. Ezek az eszközök általában az ET

alapító szerződésének 175. cikkelyén alapulnak. Előfordult, hogy az intézkedések elsősorban nem a hulladékot, hanem a terméket érintették, ilyenek voltak azok az irányelvek, amelyek a csomagolásról és csomagolóanyagokról, az elemekről, az elektromos és elektronikus termékek veszélyes anyag tartalmának tilalmáról szóltak. Ezekben az esetekben kivételesen a Szerződés 95. cikkelye jelentette a jogi alapot, abból a megfontolásból, hogy az EU belső piacán egységes rendelkezéseket biztosítsanak. Rendeleteket csak a hulladékszállítás és a mezőgazdasági hulladékok területén hoztak. Ennek oka mindkét esetben az volt, hogy az egész EU-ra érvényes rendelkezéseket akartak, amit a nemzeti törvényhozás nem tud nehézségek nélkül módosítani⁴⁵.

Nem kötelező érvényű jogi eszközöket az EU csak kivételesen használt. 1981-ben elfogadtak egy ajánlást a papír újrahasznosításáról⁴⁶. Azonban ezt az ajánlást a szakmabeliek és a kormányok is szinte teljesen figyelmen kívül hagyták, így semmiféle hatása nem volt. Néhányszor a szakértők megpróbálták meggyőzni az EU intézményeket, hogy önkéntes megállapodásokkal támogassák az ipari kötelezettségvállalást (a fő cél az volt, hogy elkerüljék a törvényhozói intézkedéseket), eddig azonban ezek a próbálkozások nem jártak sikerrel. Ennek ellenére nem lehet kizárni, hogy a jövőben hasonló próbálkozások születnek.

Az ajánlások és az önkéntes megállapodások nem igazán illenek a hulladékszektorhoz, amelyre az az alaphelyzet jellemző, hogy a hulladékoktól mindenki meg akar szabadulni; ez határozott különbséget jelent a termékekhez képest, hiszen azokat az emberek meg akarják szerezni.

Közegészségügyi megfontolásból biztosítani kell, hogy a hulladékot rendszeresen összegyűjtsék, és gondosan megválasztott helyeken vagy létesítményekben ártalmatlanítsák. Figyelembe véve, hogy a tagországok hulladékgazdálkodását irányító szervezetek rendkívül különbözőek, a nem kötelező érvényű eszközök alkalmazásának folyamatos nyomon követése pedig igen nehéz, nincs értelme ilyen eszközöket EU szinten elfogadni. Emellett úgy tűnik, hogy a hulladékszektor szakmai szervezetei - és gyakran a termékek gyártói is - jobban kedvelik a konkrét jogi eszközöket, mint a megállapításokat, különbségtételeket és egyéb változatos formulákat.

⁴⁵ Az EU rendelet teljes egészében kötelező érvényű, és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagországban, ezért rendes körülmények között nem kell áttenni a nemzeti szabályozásba, nem úgy, mint az irányelveket, amelyeket a tagországok törvényei közé fel kell venni. Ráadásul, a 175. cikkelyen alapuló EU jogszabályok esetében a tagországok egyes érdekeiket védő törvényeket elfogadhatnak vagy fenntarthatnak (lásd a Szerződés 176. cikkelyét). Ha az EU jogszabályok a Szerződés 95. cikkelyén alapulnak, akkor a nemzeti törvények fenntartására vagy újak bevezetésére csak a 95. cikkely (4–8. paragrafus) rendkívül korlátozó feltételei között van mód. Amikor pedig az EU törvénykezés a Szerződés 37. cikkelyén alapul, mint amilyen a Rendelet az állati hulladékokról, akkor a tagországok országos szintű módosító jogszabályokat egyáltalán nem fogadhatnak el.

⁴⁶ Tanácsi ajánlás a hulladékpapír újbóli felhasználásáról és az újrahasznosított papír használatáról. (1981) OJ L 355 p.56.

A csomagolás területén az EU megpróbálta elfogadni az új közelítésmód nevű jogi módszert. Ennek lényege, hogy az Irányelv a csomagolásokról és a csomagolóanyagokról csak általános rendelkezéseket rögzített az elérendő környezetvédelmi célokkal kapcsolatban, és a CEN-t (Európai Szabványügyi Bizottság) bízta meg, hogy a megelőzésre, a visszaváltandó és újrahasznosítandó termékekre illetve egyéb szempontokra európai szabványokat dolgozzon ki. A közelítésmód teljes kudarcnak bizonyult. Bár a CEN részletes megbízást kapott, a CEN szabványok olyan gyengére sikerültek, hogy a Bizottság az új közelítésmód részeként nem fogadta el azokat⁴⁷.

Az EU jogszabályai nem biztosítanak olyan közgazdasági eszközöket, mint amilyenek az adók, a díjak vagy az illetmények lehetnének. Ezeket az intézkedéseket a tagállamokra hagyták, főképpen a szubszidiaritás elvére hivatkozva. Eddig az EU minden olyan törekvését visszautasították, amely ebben a témában Unió-szintű intézkedést kívánt bevezetni.⁴⁸

3.3 A hulladékpolitika eszközei és intézkedései

3.3.1 A hulladékok meghatározása és a hulladékok keletkezési helye

Az EU a hulladék fogalmát így határozza meg: „bármely olyan anyag, amelytől a birtokosa megszabadul, megszabadulni köteles vagy megszabadulni akar”. Ez a definíció igazodik az ENSZ *Egyezmény a veszélyes hulladékok szállításáról* című dokumentumához (Bázei Egyezmény). Egy anyagot tehát vagy az elhagyása teszi hulladékká, vagy pedig az, hogy egyes rendelkezések megszabják, hogy a hulladékok közé kell sorolni. Ennek oka az lehet, hogy az adott anyagot már nem lehet használni, például azért, mert az adott termék nem felel meg a jogi követelményeknek.

Fontos megjegyezni, hogy a hulladék definíciója a hulladék besorolását nem teszi függővé az anyag gazdasági értékétől.⁴⁹ Ha valaki kirak egy TV-készüléket a járdára azzal a céllal, hogy azt a település szeméthyűjtői elvigyék, akkor a TV szemétté válik, bár lehet, hogy még használható állapotban van. Emellett a „gazdasági érték” olyan fogalom, ami az országhatároktól független: minden anyagnak lehet a világon valahol értéke.

⁴⁷ 2001/524 (2001) Határozat, OJ L 190 p.21.

⁴⁸ Lásd pl. a 94/62 Irányelv a csomagolásról és csomagolási hulladékról 15. cikkelyét (30. lábjegyzet), amely úgy rendelkezik, hogy: "A Szerződés idevágó rendelkezései alapján a Tanács gazdasági eszközöket fogad el, hogy elősegítse az irányelvben meghatározott célok megvalósítását." Eddig még ilyen intézkedéseket nem fogadtak el.

⁴⁹ Lásd például: Európai Bíróság, C-304/94 Tombesi, (1997) ECR I-3561.

A gazdaság működtetői kitartóan próbálkoznak azzal, hogy a hulladék fogalmából kizárják azokat az anyagokat, amelyeknek gazdasági értékük van, amelyek alkalmasak arra, hogy újrahasználják, újrahasznosítsák vagy gazdasági értelemben másként felhasználják őket. Ha sikerrel járnának, akkor a kérdéses anyagokat a termékek közé sorolnák. Ha a törvényhozó engedne ennek a kérelemnek, az azt jelentené, hogy nem keletkezne hulladék a nemesfém előállítás során, és általában nem lenne fém-, fa-, üveghulladék, hiszen mindezeket az anyagokat újrahasználják vagy újrahasznosítják, vagy legalábbis megvan ennek a lehetősége. Eddig a Bíróság minden ilyen próbálkozást visszautasított, azzal érvelve, hogy egy ilyen felfogás ellentmondana a hulladék EU-ban elfogadott definíciójának. Abban az esetben, ha egy anyagot hulladék kategóriába sorolnak, akkor az hulladék marad, amíg az újrahasznosítási folyamat vagy újrahasználat be nem fejeződik.

A problémát jól jellemzi a Bíróság egyik ítélete: egy kamionsofőrt megállított a rendőrség, mert anélkül szállított hulladékot, hogy szállítási engedélye lett volna. Azzal az érveléssel védte magát, hogy az anyagot egy speciális létesítménybe szállítja, ahol hasznosítani fogják, ezért aztán az anyag termék, és nem hulladék. A Bíróság kitartott amellett, hogy a hasznosítási folyamatnak be kell fejeződnie, amíg ez nem történik meg, addig az anyag hulladéknak számít⁵⁰.

Ahogy azt korábban említettük a veszélyes hulladék definíciója teljes egészében a veszélyes hulladék listára hivatkozik. Így tehát minden olyan hulladék, amely neve mellett a hulladék listában csillag szerepel, veszélyes hulladéknak minősül. Bizonyos feltételek mellett a tagállamok más hulladékokat is a veszélyes kategóriába sorolhatnak. A veszélyes hulladék besorolásnak az a következménye, hogy ezeknek a hulladékoknak a kezelésére szigorúbb feltételek mellett adnak engedélyt, valamint hogy az ilyen hulladékok keverése nem megengedett, illetve hogy ezen hulladékok szállítására és lerakására szigorúbb követelmények vonatkoznak.

Az EU létrehozta a veszélyes és nem veszélyes hulladékok listáját⁵¹. Az az anyag, amely a listában szerepel, hulladék, feltéve, hogy a hulladék definíciójának megfelel. A jegyzéket az összes fejléccel és alcímmel együtt kell használni, de nagyon hasznos információt ad, különösen arra a kérdésre, hogy egy hulladék veszélyesnek minősül-e.

A nukleáris hulladékokra az Euratom Szerződés szabályai vonatkoznak, az EU hulladékokra vonatkozó jogszabályai ezzel a témával de facto nem foglalkoznak. Az

⁵⁰ Bíróság, C-359/88 eset, Zanetti a.o. (1990) ECR I-1509.

⁵¹ A 94/3 Határozat felváltására hozott 2000/532 Bizottsági Határozat, amely a 75/442 Irányelv a hulladékokról 1(a) cikkelyének megfelelően létrehozta a hulladékok listáját, és a 94/904 Határozat, amely a 91/689 Irányelv a veszélyes hulladékokról 1(4) cikkelyének megfelelően létrehozta a veszélyes hulladékok listáját. (2000) OJ L 226 p.3.

újrahasznosítható nukleáris anyag sem hulladéknak, hanem „terméknek” számít, noha a 75/442 Irányelv szerint az újrahasznosítható hulladék is hulladék.

3.3.2 A hulladékkezelő létesítmények elhelyezése

A hulladékártalmatlanító létesítmények nem túl népszerűek a lakosság körében. Európában mindenhol számolni kell a NIMBY-reakcióval (Not In My Backyard – Ne az én kertembe!). Az emberek elismerik, hogy a hulladék kezelésére és ártalmatlanítására szükség van, de ők maguk nem akarják, hogy a létesítmények, különösen a hulladékégetők, a közelükben épüljenek. Részben emiatt is biztosítani kell a hulladékkezelő létesítményekre vonatkozó városi és országos tervek nyilvános vitáját⁵². A nagyobb hulladékégetők tervezésekor kötelező környezeti hatástanulmányt készíteni, de minden más hulladékkezelő vagy ártalmatlanító létesítmény tervezési fázisában is környezeti hatástanulmányt kell készíteni, ha jellegéből, méretéből vagy elhelyezkedéséből adódóan valószínűsíthető, hogy jelentős hatása lesz a környezetre. A hatások értékelésének célja, hogy elkerüljék vagy legalábbis minimálisra csökkentsék a létesítmény emberekre vagy a környezetre gyakorolt negatív hatásait⁵³. A hatástanulmány készítésének folyamata az érintett embereknek – a tervezett létesítmény közelében élő személyeknek és lakossági csoportoknak – megadja azt a jogot, hogy részt vegyenek a hatástanulmány kidolgozásában, hogy a folyamatba behozhassák érveiket, és figyelembe vegyék érdekeiket. A végső döntés azonban az igazgatási szervekre marad, döntésüket azonban minden esetben meg kell magyarázniuk.

3.3.3 Engedélyek

Minden személynek, aki szakmájából adódóan hulladékot kezel, hulladékkal kereskedik vagy azzal más módon foglalkozik, engedélyre van szüksége. A hulladékégetőkre vonatkozóan a legtöbb feltételt a hulladékégető létesítményekről szóló irányelvek rögzítik. Nagyobb létesítményekre ezeken kívül az integrált szennyezés megelőzéséről szóló irányelv követelményei is érvényesek.

Az égetésről szóló irányelv, amely kombinált égetést végző létesítményekre is vonatkozik, néhány speciális égetési fajtára nem terjed ki. A tagországokat azonban semmi nem akadályozza meg abban, hogy az EU jogszabályai által nem lefedett

⁵² 2003/35 Irányelv az egyes környezetvédelemmel kapcsolatos tervek és programok kidolgozását érintő nyilvános részvétel biztosítására és a nyilvános részvétellel és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréssel foglalkozó 85/337 és 96/61 Irányelvek módosítása. (2003) OJ L 156 p.17. Lásd még a 2001/42 Irányelvet az egyes környezetvédelemmel foglalkozó tervek és programok hatásainak környezetvédelmi értékeléséről. (2001) OJ L 197 p.30.

⁵³ 85/337 Irányelv (23. lábjegyzet), 2. és 4. cikkelyek

égetőművekre is ugyanezeket a szabályokat alkalmazzák, vagy más egyenértékű jogszabályokat hozzanak. Az égetés engedélyezésére vonatkozó kérelmeket és a kérelmekről hozott döntéseket a nyilvánosság számára hozzáférhetővé kell tenni. Továbbá a környezeti információkhoz való hozzáférésről szóló jogszabály alapján minden állampolgárnak joga van bármely pillanatban megtekinteni a teljes engedélyt, beleértve a benne megszabott összes feltételt is. Az államigazgatási szerveknek nincs joguk arra, hogy például a levegőbe vagy a talajba jutó szennyeződések kérdését titkosan kezeljék.

Az engedélynek tartalmaznia kell az összes engedélyezett hulladékfajta részletes felsorolását, ebbe beletartozik egy olyan jelzés is, hogy a hulladékok veszélyesek-e, vagy sem. Tartalmaznia kell a levegőbe és a vízbe kibocsátott szennyező anyagokról szóló információkat, a mérési módszereket és technológiákat, valamint ha veszélyes anyagok égetésére is sor kerül, akkor a veszélyes anyagok maximális tartalmára vonatkozó adatokat. Az engedélynek biztosítania kell azt is, hogy a szennyvizetről, a vízbe és levegőbe juttatott veszélyes anyagokról, valamint a hulladéklerakásról szóló jogszabályi rendelkezéseket tiszteletben tartsák. Az engedélyt rendszeresen felül kell vizsgálni, és adott esetben át kell dolgozni.

Amennyiben egy hulladékégető a fenti jogszabályokon kívül az integrált szennyezés megelőzésről és ellenőrzésről szóló irányelv hatálya alá is tartozik, akkor tiszteletben kell tartania a „legjobb elérhető technológia” kívánalmait is. Ennek érdekében egy EU testület a spanyolországi Sevillában kidolgozta a Best REference(BREF) vagyis „Legjobb referencia” című dokumentumokat, amelyek részletesen közlik, hogy az égetők esetében mik tartoznak a legjobb elérhető technológiák közé⁵⁴. Mivel a BREF dokumentumok készítésében az ipari szektor képviselői aktívan részt vesznek, nincs mindig igaz, hogy a dokumentumok valóban a legjobb elérhető technológiákat tartalmazzák. Ezek a BREF dokumentumok tehát csak útmutatót jelentenek az engedélyező hatóságok számára, jogi értelemben nem kötelezőek.

A tagországoknak rendszeresen ellenőrizniük kell, hogy az engedélyben

⁵⁴ A „legjobb elérhető technológia” fogalmát a 96/61 Irányelv a környezetszennyezés integrált megelőzéséről és csökkentéséről 2(11) cikkelye (OJ L 257, p.26) határozza meg a következőképpen: „a legjobb elérhető technológia” a tevékenységek és üzemeltetési módszerek fejlesztésének leghatékonyabb és fejlettebb fokát jelentik, ami azt jelzi, hogy az adott eljárás alkalmas arra, hogy betartsa az emissziós határértékeket. Célja, hogy megelőzze, vagy ha ez nem megvalósítható, akkor csökkentse az emissziókat és a környezet egészére gyakorolt hatásokat. Az „eljárás” magában foglalja az alkalmazott technológiát és azt a módot is, ahogy a létesítményt megtervezik, felépítik, fenntartják, üzemeltetik és üzemből kivonják. A „hozzáférhető” azokat az eljárásokat jelenti, melyeket olyan méretekben fejlesztettek ki, hogy alkalmazása a kérdéses ipari ágazatban gazdaságilag és műszakilag megvalósítható körülmények között lehetséges, figyelembe véve a költségeket és az előnyöket, továbbá azt, hogy a technológiákat a kérdéses tagországon belül felhasználják és előállítják-e, vagy sem. A „legjobb” azt jelenti, hogy a környezet, mint egész magas szintű védelmének elérésében a leghatékonyabb eljárás.

megállapított feltételeket tiszteletben tartják-e. Szabadságukban áll az integrált szennyezés megelőzésről és ellenőrzésről szóló irányelv rendelkezéseit valamennyi égetőre alkalmazni, azokra is, amelyek nem szerepelnek magában a hulladékégetésről szóló irányelvben.

Hasonló rendelkezések vonatkoznak a hulladéklerakók engedélyezésére. Az engedélykérelemnek tartalmaznia kell a helyszín hidrogeológiai és geológiai jellemzőinek leírását. A hulladéklerakónak alkalmazkodnia kell az adott területre kidolgozott hulladékgazdálkodási tervhez. Az engedélynek közölnie kell, hogy a lerakót nem veszélyes, veszélyes vagy inert hulladékok befogadására létesítik, továbbá, hogy mekkora a lerakóhely engedélyezett teljes befogadóképessége. A lerakóhely üzemeltetőjének olyan személynek kell lennie, aki rendelkezik a hulladéklerakó működtetéséhez szükséges műszaki tudással. Az egyéb hulladékkezelő létesítményeknek az engedélyezéshez csak általános követelményeknek kell megfelelniük, sőt az is előfordul, hogy egyes tagországok engedélyezési követelmények helyett nyilvántartásba vétellel nyugtatják meg magukat. Ez a veszélyes hulladékot kezelő létesítményekre is vonatkozik, bár ebben az esetben az Európai Bizottság ad – bizonyos feltételek mellett – mentességet. Mindezekben az esetekben a kérelmeket, a kiadott engedélyeket és a mentességről szóló döntéseket az illetékes közigazgatási hatóságnak nyilvánosan hozzáférhetővé kell tenniük.

Megismételjük, hogy semmi sem akadályozza meg a tagországokat abban, hogy az EU rendelkezéseket alkalmazzák azokra a létesítményekre is, amelyek létesítését az EU szintjén a hulladékégetésről vagy a lerakásról szóló irányelvek részletesen nem szabályozzák.

3.3.4 A hulladéktermelés korlátozása

Bármely hulladéktermelő folyamat a nyersanyagok vagy termékek pazarlását jelenti. Gazdag társadalmakban gyakran megtörténik, hogy véget vetnek olyan termékek használatának, amelyek funkciójukat még betöltik. Erre példa az ételek kidobása vagy a számítógépek egyre gyorsuló lecserélése. Mivel az ilyen viselkedés általában egyéni döntéseken alapul, nehezen lehet befolyásolni. Az EU a tagországok számára sajnos csak útmutatás-szerűen javasolja (tehát nem teszi kötelezővé), hogy hulladékgazdálkodási terveikben intézkedést hozzanak a hulladéktermelés megakadályozására.

A hulladéktermelés közvetett befolyásolására azonban több módszert is használnak. Annak megkövetelése, hogy a termékek egy bizonyos százalékban újrahasznosított anyagot tartsanak, csökkenti az adott termékek előállításánál keletkező hulladék mennyiségét. Erre szolgálnak például azok a papírok, textil termékek vagy üvegek, amelyek valamilyen arányban újrahasznosított

anyagot tartalmaznak. Az ételmaradékokat állati táplálékok készítéséhez vagy komposztáláshoz lehet felhasználni, bár a városi agglomerációk növekedése miatt a fő problémát az jelenti, hogy miként lehet költséghatékonyan összegyűjteni a maradékokat.

Gyakorlatilag nincsenek olyan jogszabályok, amelyek megkövetelnék, hogy a termékeket részben vagy egészben újrahasznosítható anyagokból készítsék, vagy hogy újra felhasználhatók/javíthatók legyenek. Ilyen eredményeket adókedvezményekkel, fizetési terhekkel, környezetvédelmi (öko)címkékkel vagy más olyan eszközökkel lehetne elérni, amelyek gazdasági előnyöket vagy nyilvános elismerést adnak azoknak a gyártóknak, akik ilyen termékeket állítanak elő, illetve azoknak a vásárlóknak vagy felhasználóknak, akik ilyen termékeket vesznek igénybe. Ám jelenleg a vásárlók és felhasználók sokkal jobban kedvelik az új termékeket, és még akkor is előnyben részesítik azokat az újrahasznosított termékekkel szemben, amikor minőségükben nincsen különbség. Ebben a tekintetben a közintézmények vezető szerepet játszhatnának azáltal, hogy újrahasznosított termékeket – papírt, irodai felszerelést, stb. – vásárolnak, és a közbeszerzéssel támogatják azokat a termékeket, amelyek részben vagy egészben újrahasznosítottak.

Ami a háztartásokat és a kommunális hulladékokat illeti: az önkormányzatoknak az a gyakorlata, hogy a szemétdíjakat a háztartási hulladék tömege vagy térfogata alapján állapítják meg, nagymértékben csökkentette a maradék (nem hasznosítható) hulladékok mennyiségét. Ezt az egyes háztartások úgy érik el, hogy az egyes újrahasznosítható hulladékfajtákat – üveget, fémeket, kartonpapírt és papírt – külön gyűjtik, a konyhai és a kerti hulladékot pedig komposztálják. A település a szelektíven gyűjtött, újrahasznosítható frakciók eladása révén bevételre is szert tehet. Az újrahasznosítható frakciók szelektív gyűjtése a hulladéktermelő cégek összes hulladékmennyiségét is jelentősen csökkenthetné. Mivel az EU nem szabályozza a hulladékgyűjtési díjakat, ebben a tekintetben az országos, sőt sokfelé a regionális vagy helyi hatóságoknak is komoly mérlegelési lehetőségük van.

3.3.5 A veszélyes hulladékok termelésének korlátozása

Bizonyos anyagok jelenléte a terméket – élettartama végén - veszélyes hulladékká változtathatja. Ezeknek az anyagoknak a korlátozása, vagy akár teljes betiltása a jelenlegi jogrend része, annak ellenére, hogy a probléma következetes megközelítése egyáltalán nem tapasztalható. Ilyen módszereket a hulladékágazaton kívül is alkalmaznak, például az ózonkárosító anyagokat betiltották, mert használatukat követően ezek a gázok a légköri ózonréteget elvékonyítanak. A benzin ólmozását is betiltották, mert az üzemanyag elégetése után a gáz emissziók szennyeznék a környezetet.

Az ilyen megszorítások főképpen a nehézfémeket és más mérgező, biológiai úton felhalmozódó vagy perzisztens (le nem bomló) anyagokat érintik. Az EU joganyagában számos olyan rendelkezés található, amelyek a termékekben a nehézfémek, különösen a kadmium, ólom, higany és króm jelenlétét tiltják. Hasonló rendelkezések vonatkoznak a polibrómozott-bifenilekre (PBB) és a polibrómozott-difenilekre (PBDE) vagy az azbesztre⁵⁵. Az 1600/2002 Határozat szerint „a veszélyes vegyszereket biztonságosabb vegyszerekkel vagy olyan biztonságosabb alternatív technológiákkal kell helyettesíteni, amelyek nem járnak vegyszerfelhasználással, annak érdekében, hogy csökkenjen az embert és a környezetet sújtó kár kockázata”⁵⁶. Ennek alapján a tagállamok is betilthatják a termékekben bizonyos anyagok használatát, ha az anyag hulladékká válva veszélyes hulladék képződéséhez vezetne. Ezzel a lehetőséggel eddig alig éltek, de tudunk rá példát mondani: Dánia és Hollandia betiltotta az ólomtartalmú vadászlőszerek használatát.

3.3.6 A hulladékszállítás korlátozása

Mivel a hulladékok szállítható anyagok, és a hulladékkezelő illetve ártalmatlanító létesítményekről a tagországok – a tagországokon belül pedig a helyi hatóságok valamint egyéb testületek vagy magáncégek – gondoskodnak, a tagországok megpróbálják korlátozni a hulladékok szállítását. Ezzel szemben a hulladék gazdái általában arra a helyre akarják szállítani a hulladékot, ahol annak kezelése vagy ártalmatlanítása a legolcsóbb. Ebben segíti őket az EU alapító szerződése is, amely úgy rendelkezik, hogy általában az áruk szabad áramlásáról szóló 28-30. cikkelyeket kell alkalmazni. Az EU hulladékszállítási szabályainak jelenleg zajló vitája valószínűleg több jogot biztosít majd a tagállamoknak a más tagországokba irányuló hulladékszállítások megakadályozására. A hulladékszállítások megakadályozása érdekében az EU bevezette az előzetes hozzájárulás elvét. Eszerint a szállításra csak akkor kerülhet sor, ha a szállító tagország kormánya a szállításról értesítette azt a tagországot, amelynek igazgatása alá a célállomás tartozik, és a szállításához a hozzájárulást megkapta. Az eljárás részleteit, a dokumentálás módját és az alkalmazandó biztonsági intézkedéseket a hulladékszállításról szóló 259/93 Rendelet szabályozza.

A tagországok tiltakozhatnak egy másik tagországba irányuló hulladékszállítás ellen, ha a hulladékot a másik tagországban ártalmatlanítják. Azonban, ha a másik tagországban a hulladék hasznosításra kerül, akkor a tagországok csak néhány tételesen felsorolt indok alapján tiltakozhatnak a szállítás ellen. A kommunális hulladéknak egy másik tagország hulladékégetőjébe történő szállítását rendes

⁵⁵ Lásd a 76/769 Irányelvet az egyes veszélyes anyagok és készítmények forgalomba hozatalának és felhasználásának korlátozásáról, (1976) OJ L 262 p.1 és ennek későbbi módosításait.

⁵⁶ 1600/2002 Határozat (Lásd a 9. lábjegyzetet), 7(1) cikkely

körülmények között ártalmatlanítás céljából történő szállításnak kell tekinteni, ezért ezt a szállító ország megtilthatja.⁵⁷ Ezzel szemben, ha a hulladékot egy másik tagország cementégetőjébe szállítják, az általában hasznosítás céljából történő szállításnak minősül.⁵⁸

Az EU a veszélyes hulladékok nem OECD tagországba történő szállítását megtiltotta.⁵⁹ Ebben az esetben nincs jelentősége, hogy a szállítás célja hasznosítás vagy ártalmatlanítás. Ezt a jogszabályt, amely az ENSZ veszélyes hulladékok szállításáról szóló egyezményét (Bázei Egyezmény) követi, azzal a céllal fogadták el, hogy megelőzzék a fejlődő országokba irányuló hulladékszállítást, ahol hulladékgazdálkodási infrastruktúrát alig lehet találni és a környezetvédelmi szabályozások is gyengék. Ez a határozat azonban nemzetközi szinten egyelőre nem hatályos. Az exporttilalmat gyakran megpróbálják kijátszani, például úgy, hogy kiselejtezett autókat vagy hajókat használt járművekként adnak el egy harmadik országnak, amelyre viszont nem a hulladékokra, hanem a termékekre vonatkozó törvényeket kell alkalmazni. Ebben vezető szerepet játszik az USA, amely a mai napig nem ratifikálta a Bázei Egyezményt, és az újrahasznosítható hulladékokat nagy méretekben termékeknek tekinti, ami feljogosítja arra, hogy veszélyes hulladékának egy részét más országokba exportálja.

3.3.7 A hulladékkezelő létesítményekből származó kibocsátások korlátozása

A hulladékkezelő és ártalmatlanító létesítmények – égetőművek, lerakók, komposztáló létesítmények, stb. – általában szennyező anyagokat bocsátanak a levegőbe, szennyvizet engednek ki, és a kezelés során visszamaradt anyagokat termelnek. A hulladékégetők és kombinált égetők esetében az EU a levegőbe és a vízbe kibocsátott szennyezések határértékeit illetően viszonylag szigorú szabályokat állapított meg. A cél az volt, hogy az emberi egészséget és a környezetet a lehető legjobban védjék, ugyanakkor az égetőművek elfogadottságát növeljék. A nagyobb hulladékégetőket arra kötelezik, hogy a legjobb hozzáférhető technológiákat alkalmazzák, bár ez a fogalom meglehetősen homályos. Az emissziós szabványok általában viszonylag szigorúak, bár a tagállamok még keményebb szabványokat is alkalmazhatnak. Azonban különös figyelmet kell fordítani azokra az intézkedésekre, amelyeket egy létesítmény hibás működése esetén hajtanak végre vagy terveznek végrehajtani, mivel ezekben az esetekben az üzemeltetés bármiféle folytatása meglehetősen mérgező anyagok kibocsátásához vezethet. Az ide vonatkozó rendelkezés kimondja, hogy egy létesítmény hibás

⁵⁷ Bíróság, C-458/00 eset, Bizottság kontra Luxemburg (2003) ECR I-1553

⁵⁸ Bíróság, C-228/00 eset, Bizottság kontra Németország (2003) ECR I-1439.

⁵⁹ 120/97 Rendelet (1997) OJ L 22 p.14.

működésének éves összege nem haladhatja meg a 60 órát. Nem világos, hogy a tagországokban ennek a rendelkezésnek hogyan szereznek érvényt.

A kisméretű égetőkkel az EU joganyaga nem foglalkozik, és a legjobb elérhető technológia felhasználását előíró követelmények is csak a nagy égetőművek üzemeltetésére vonatkoznak. Emiatt különös figyelmet kell fordítani a kisebb égetők engedélyeinek és működési feltételeinek ellenőrzésére. Ez érvényes többek között a kórházak hulladékégetőire és azokra az üzemi égetőkre is, amelyek a termelési folyamat során égetik el saját hulladékukat.

AZ EU joganyaga szerint a hulladékkezelő és komposztáló létesítményeknek csak a 75/442 hulladékokról szóló keretirányelv általános rendelkezéseinek kell megfelelniük, illetve ha egy bizonyos kapacitást túllépnek, akkor a környezetszennyezés integrált megelőzésről és csökkentéséről szóló irányelv követelményeinek is. Ezért az engedélyek és működési feltételek részleteit a tagországok állapítják meg akár törvényi úton, akár létesítményenként külön-külön, eseti alapon. Az engedélyeknek és a működési feltételeknek kívánságra nyilvánosan rendelkezésre kell állniuk, a gáz és folyadék halmazállapotú kibocsátásokról és egyéb hulladékképződésről szóló összehasonlító adatok rendszeres közzétételét elő kell segíteni.

A hulladéklerakók építésével és működési engedélyével az EU jogszabályok részletesen foglalkoznak. A lerakott hulladékból gázok fejlődhetnek, elsősorban metán, ami erősen üvegházhatású gáz, ezen kívül a lerakókról folyadékok szivároghatnak a földbe és a talajvízbe, ezáltal nehézfémeket vagy más ártalmas anyagokat szállítanak oda. Olyan műszaki megoldás, amely ezeket a hatásokat tökéletesen kivédi, jelenleg nem létezik. Ezért aztán különösen fontos, hogy a lerakók helyét körültekintően válasszák ki, a lerakókat gondosan üzemeltessék, és ne rakjanak le olyan hulladékokat, amelyek az adott típusú létesítményben tiltott anyagoknak számítanak. Mivel a metángázok biológiailag lebomló anyagokból képződnek, a tagországok érdekében állhat, hogy a lerakásra kerülő biológiailag lebomló hulladékok csökkentésére előírt Unió arányokat tovább szigorítsák, illetve hogy a szerves anyagok elkülönített gyűjtését és komposztálását elősegítsék.

3.3.8 Szelektív gyűjtés és újrahasznosítási célok

Az EU jogszabályok megkövetelik a tagországoktól, hogy alakítsanak ki szelektív gyűjtési rendszert az elemekre, a csomagolási hulladékokra, a hulladékká vált gépjárművekre, valamint az elektromos és elektronikus hulladékokra. Nincs általános kötelezettség a hulladékok elkülönített gyűjtésére, bár a tapasztalat azt mutatja, hogy azokban az országokban – például Dánia, Svédország, Ausztria – ahol ilyen kötelezettség van érvényben, az újrahasznosítás nagyobb arányú, mint más országokban. A szelektív gyűjtés bevételeket termel, nyersanyagokat takarít

meg, és más környezeti előnyökkel járhat, feltéve, hogy az újrahasznosítás anyagáramlását komolyan megszervezték. A szelektív gyűjtésnek ott van értelme, ahol az összegyűjtött anyag az újrahasznosító üzemekbe kerül, az újrahasznosítási folyamatból kikerülő termékek pedig piacot találnak.

Az EU joganyag csak az elektromos és elektronikus hulladékokra állapít meg konkrét visszagyűjtési célokat: a tagországoknak meg kell oldaniuk, hogy ebből a hulladékfajtából évente és fejenként 4 kilogrammot gyűjtsenek össze. Nehéz elképzelni, hogy ennek a rendelkezésnek a gyakorlatban hogyan fognak érvényt szerezni.

Az újrahasznosítási célok olyan százalékos előírások, amelyeket bizonyos anyagok újrahasznosítása során el kell érni. Például az Irányelv a csomagolásokról és csomagolóanyagokról megköveteli, hogy 2008 végéig az üveg csomagolóanyagok teljes tömegének 60%-át hasznosítsák újra. Az EU joganyaga további újrahasznosítási célokat megfogalmaz meg csomagolási hulladékokra, a hulladékká vált gépjárművekre, elektromos és elektronikus felszerelésekre. Nem állapítottak meg ilyen célokat az elemekre és a szennyvíziszapra, mert ezekre a hulladékfajtákra az újrahasznosítási százalékok kevésbé alkalmazhatóak. Az EU szintjén viták zajlanak arról, hogy az ilyen speciális szektorokra vonatkozó célokat nem kellene-e felváltaniuk az anyagokra vonatkozó újrahasznosítási céloknak (például a hasznosítási arányokat nem csak a csomagolóanyag hulladékból származó üvegre, hanem általában az üvegre kellene meghatározni). A probléma ezzel az lehet, hogy végrehajtását nehéz megszervezni és kikényszeríteni, valamint hogy az esetleges új típusú célkitűzések miatt a speciális szektorok erőfeszítései lanyhulhatnak. Mindenesetre nyilvánvaló, hogy az újrahasznosítási célok a kormányok és a közvélemény számára hasznos módon rögzítik az elérendő feladatokat, és alkalmasak arra, hogy mozgósítsák az erőfeszítéseket és az eszközöket. Jól szervezett adatgyűjtést, alaposan kidolgozott gyűjtési rendszert, és ehhez társulva olyan intézkedéseket igényelnek, amelyek ráveszik az embereket arra, hogy részt vegyenek a gyűjtésben.

3.3.9 Szabványosítás

A műszaki szabványok olyan ajánlások, amelyeket az európai szabványügyi szervezetek⁶⁰ a tagjaik részére határoznak meg, de alkalmazásuk nem kötelező jellegű. A gyakorlatiasság szempontja azonban a meglévő szabványok alkalmazása mellett szól. A jogalkotók különféle eljárásokkal igyekeznek elősegíteni a

⁶⁰ Jelenleg három európai szabványügyi szervezet működik: a CEN(Európai Szabványügyi Bizottság), a CENELEC (Európai Elektrotechnikai Szabványügyi Bizottság) és az ETSI (Európai Távközlési Szabványosítási Intézet). A szervezetek tagjai a nemzeti szabványügyi szervezetek és egyes cégek is. A tagság túlnyúlik az Európai Unió határain.

szabványok alkalmazását. Ennek szélsőséges formája, mikor a rendelkezés maga tartalmaz utalást a műszaki szabványokra. Egy másik módszer annak a feltételezésnek a megállapítása, hogy egy termék megfelel a törvényi követelményeknek, ha a termék megfelel a szabványnak. Szabványokat állapíthatnak meg termékekre, szolgáltatásokra, berendezésekre, sőt még szennyező anyag koncentrációkra vagy kibocsátásokra is. A szabványokat azonban nem a jogalkotók, hanem az ipar és/vagy a szabványügyi társaságok szerkesztik meg és hagyják jóvá.

A hulladékszektorban eddig kevés szabványt dolgoztak ki. A korábbiakban már említettük azt a kudarcot, amikor a Bizottság és a tagországok úgy találták, hogy a CEN (Európai Szabványügyi Bizottság) által a csomagolásokra kidolgozott műszaki szabványok olyannyira tökéletlenek, hogy a legtöbb szabvány elfogadását elutasították⁶¹. Ez a visszautasítás azonban nem szüntette meg a CEN által kidolgozott szabványokat, legfeljebb azt lehet mondai, hogy a szabványoknak megfelelő csomagolás nem feltétlenül felel meg a csomagolási irányelvnek is.

Napjainkban a jogalkotás a dereguláció és az egyszerűsödés irányába tart. Nem lehet kizárni, hogy ennek következtében a jövőben a hulladékágazatban a szabványok gyakoribbakká válnak majd.

3.3.10 Hulladékgazdálkodási tervek

Az EU hulladékokról szóló joganyaga megkívánja a tagállamoktól, hogy készítsenek hulladékgazdálkodási terveket, és rendszeresen vizsgálják felül azokat. Az, hogy egy adott tagország létrehoz-e országos terveket, vagy a tervek készítését a regionális ill. helyi hatóságokra hagyja, a tagország döntése, de a terveknek mindenképpen le kell fedniük az ország teljes területét.

Rendes körülmények között a hulladékgazdálkodási terveket az Európai Bizottsághoz kell beküldeni összehangolásra, annak érdekében, hogy fokozatosan kialakuljon egy európai léptékű, egységesebb hulladékgazdálkodás. Azonban jelenleg ilyen összehangolásra az EU szintjén nem kerül sor. A hulladékgazdálkodás kérdését majdnem teljesen a nemzeti kormányokra vagy a kétoldalú együttműködésekre hagyják.

Az EU jogszabályaiban a „terv” és a „program” fogalmakat gyakran bizonytalanul használják. A Bíróság megállapítása szerint a tervnek/programnak „a célok szervezett és összehangolt rendszerét” kell alkotnia, időbeosztást kell tartalmaznia, valamint felülvizsgálatukat rendszeres időközönként el kell végezni⁶².

⁶¹ Lásd fent a 2.4. *Eszközök és döntéshozatal* című fejezetet

⁶² Bíróság, C-347/97 eset, Bizottság kontra Belgium (1999) ECR I-309 (az elemekről szóló program tárgyában)

Nyilvánvaló, hogy a hulladékgazdálkodási tervek minőségében Európa különböző részein jelentős eltérések mutatkoznak. Némelyik terv alig több mint egy néhány soros vázlat. Azokon a területeken, amelyeket a hulladékgazdálkodási politika befolyásolni tud – ilyen például az újrahasznosítás és a hulladéklerakás –, úgy tűnik, van kapcsolat a tervezés és a jobb teljesítmény között.

A hulladékgazdálkodási tervek nyilvánosak, nem lehet őket titkosan kezelni. Kidolgozásuk során környezeti hatástanulmányt kell készíteni, és a közvéleménynek joga van részt venni a tervek megszövegezésében. Ez azért fontos, mert sok terv rendelkezéseket tartalmaz a hulladékkezelő vagy ártalmatlanító létesítmények elhelyezéséről, sőt a létesítmények építésének és üzemeltetésének néhány részletével is foglalkozik.

Az EU hulladékokról szóló keretirányelve szerint a tagországok tiltakozhatnak az olyan hulladékszállítással szemben, amely nincs összhangban a hulladékgazdálkodási tervükkel. Ám a Bíróság úgy döntött, hogy ezt a rendelkezést nem kell figyelembe venni, mert az ilyen szállítások visszautasítását az EU hulladékszállításról szóló rendelete szabályozza⁶³.

3.3.11 Jelentés

A jelentések lehetővé teszik, hogy a hatóságok értékeljék a jogi követelmények gyakorlati teljesítését, illetve, hogy ha szükséges, alkalmazzák a speciális hulladékkezelőkre és hulladékfajtákra vonatkozó feltételeket. Természetesen ez attól is függ, hogy a jogszabályokat és az egyedi engedélyeket hogyan fogalmazták meg.

A tagállamoknak az irányelvek alkalmazásáról rendszeresen jelentést kell írniuk az Európai Bizottságnak. A Bizottság kötelezettsége, hogy az irányelvek alkalmazásáról rendszeresen EU-szintű jelentést készítsen, ezen kívül időnként több irányelvről szóló jelentést egyetlen jelentésbe kell összeszerkesztenie.

A nemzeti jelentések - kérésre - a nagyközönség számára elérhetőek. Ugyanez vonatkozik az EU jelentésre is. Az EU jelentések az olvasónak gyakran csalódást okoznak, mert – a nemzeti jelentéseket követve – arra korlátozódnak, hogy leírják az egyes országok törvényhozási és igazgatási intézkedéseit, anélkül, hogy gyakorlati alkalmazásukat tárgyalnák. Így aztán a jelentések nem igazán alkalmasak arra, hogy mértékül szolgáljanak az értékeléshez, és ezek alapján megítélhessék a feladatok teljesítését, az intézkedések kikényszerítését és a gyakorlati alkalmazásokat.

A két tonna/óra kapacitást elérő hulladékkezelőknek ezen kívül éves jelentést kell készíteniük a létesítmény működéséről és felügyeletéről, ebben közölni kell a gáz

⁶³ Bíróság, C-203/96 eset, (39. lábjegyzet)

halmazállapotú és a folyékony kibocsátások adatait is.⁶⁴ Ez a jelentés is nyilvános, a közvélemény számára elérhető. A hulladéklerakók esetében nincsen ilyen jelentésírási követelmény. Azt azonban meg kell jegyeznünk, hogy mindazokat az adatokat, amelyek a hulladékkezelő létesítményekből származó gáz halmazállapotú és folyékony kibocsátásokról a hatóságok kezében vannak, kívánságra a nagyközönség számára hozzáférhetővé kell tenni.

3.3.12 Adók és díjak

Az EU adórendeleteit egyhangú döntéssel kell elfogadni. A mai napig az EU szintjén soha semmilyen környezetvédelmi adóról vagy díjról nem döntöttek, így ennek az eszköznek az alkalmazása jelenleg teljes egészében a tagállamok kezében van.

Mivel az emberek általában érdekeiknek megfelelően cselekednek, a gazdasági megfontolások jelentősen befolyásolhatják a hulladéktermelők és hulladékbirtokosok viselkedését. A hulladéklerakási adó például a lerakás költségeit növeli, és így a környezetileg előnyösebb hulladékhasznosítási formákat vonzóbbá teszi. A közhatóságoknak módjukban áll, hogy a hulladék árát befolyásolják, hiszen gyakran üzemeltetnek hulladékkezelő és/vagy ártalmatlanító létesítményeket, ők szervezik a települési hulladék gyűjtését, sőt gyakran még az ipari hulladékét is, és megvan a lehetőségük, hogy törvényi intézkedéseket kezdeményezzenek vagy akár elfogadjanak. Ha a hatóságok a hulladékkezelő és ártalmatlanító tevékenységeket adók, díjak és illetékek segítségével befolyásolni akarják, akkor világos, hosszú távú stratégiával kell rendelkezniük az elérendő megelőzési és újrahasznosítási célokról. Tudniuk kell, hogy milyen hulladékkezelő és/vagy ártalmatlanító létesítményeket akarnak előnyben részesíteni, milyen folyamatokat kell pénzügyileg is támogatni, és melyeket kell visszaszorítani.

3.4 Végrehajtás

AZ EU jogi előírásainak végrehajtása (a Szerződés 175(4) cikkelye szerint) elvben a tagállamok kötelessége. A hulladékgazdálkodás terén ezt az alapelvet nem szabad elfelejteni, hiszen az EU joganyaga feltételezi a nemzeti, regionális és helyi jogszabályok elfogadását annak érdekében, hogy az egész rendszer működőképes legyen. Rendkívül fontos, hogy a hulladékra vonatkozó jogszabályokat minden igazgatási szinten megfelelően alkalmazzák, hogy a hatóságok a szükséges monitoring és ellenőrzési intézkedéseket megtegyék, és különösen, hogy az illegális szállítás, az illegális égetés, valamint a hulladéklerakók illegális

⁶⁴ 2000/76 Irányelv 12(2) cikkely (22. lábjegyzet)

működtetése megszűnjön. Az, hogy a hulladékkal foglalkozó cégek és más szereplők betartsák a meglévő rendelkezéseket, folyamatos és súlyos problémát jelent.

Egy közelmúltban történt esemény jól jellemzi, mennyire hiányos a hulladékokra vonatkozó jogszabályok végrehajtása. Az Európai Unió nemrég az Európai Bírósághoz fordult, mert Franciaországban több mint 8.800 engedély nélküli hulladéklerakó működik, annak ellenére, hogy ez a tevékenység több mint egy évtizede jogilag is tilos. Engedély nélküli lerakóhelyek persze nem csak Franciaországban, de valamennyi tagországban találhatók (hasonló kereset indult Olaszország ellen is, ahol 4000 engedély nélküli hulladéklerakó működik). Azt kell mondanunk, hogy valamennyi tagországban a végrehajtás, az alkalmazás és a kikényszerítés jelenti a legnagyobb problémát – a környezetvédelmi jog területén általában, a hulladékgazdálkodás terén pedig különösen.

Az utóbbi években a magánszemélyek és a környezetvédelmi szervezetek egyre többször az Európai Bizottsághoz fordulnak panasszal, ha azt tapasztalják, hogy országukban a hulladékgazdálkodási előírásokat nem tartják be. Ezek a panaszok jórészt a hulladékégetők és lerakók helyének megválasztásával, a környezeti hatástanulmányok hiányával, az engedély nélküli lerakókkal, az engedélyezett kibocsátási határértékek megsértésével foglalkoznak. A Bizottság elvben bátorítja a panaszokat, még panaszbejelentő nyomtatványt is megjelentetett, hogy mederbe terelje a bejelentéseket⁶⁵. Újabban azonban az esetekről egyre több tényszerű információt kér, hogy a panaszosokat arra ösztönözze, saját országuk illetékes testületeihez (helyi, regionális vagy országos hatóságokhoz, ombudsmani hivatalokhoz, ügyészségekhez, bíróságokhoz) forduljanak. A Bizottság az egyedi eseteket arra használja, hogy a nem megfelelő alkalmazással kapcsolatos általánosabb problémákat – például a hulladékgazdálkodási tervek hiányát – felderítse. Mostanáig a Bizottság szinte egyáltalán nem foglalkozott a hulladékgazdálkodási tervek minőségével vagy végrehajtásával, ehelyett különböző terveket nagyobb tervezési struktúrába próbált integrálni.

A hulladékra vonatkozó jogszabályok végrehajtása rémisztő feladat lehet, különösen a helyi hatóságok számára. A legnagyobb kihívás számukra talán az, hogy olyan hulladékgazdálkodási stratégiákat és terveket hozzanak létre, amelyek logikusan kapcsolódnak a nemzeti hulladékgazdálkodási tervekhez. Ennek alapjaként adatokat kell gyűjteni a hulladék mennyiségéről és összetételéről, fel kell mérni a meglévő hulladékgazdálkodási létesítményeket, beleértve a számos engedély nélküli szemétteltelepet és lerakót. A végrehajtási tervnek az országos hatóságok által előírányzott integrált hulladékgazdálkodási stratégiát kell alapul vennie, és összhangban kell lennie az európai irányelvekkel is. Ahhoz, hogy elérjék céljukat, a megvalósítás lépéseit alaposan meg kell tervezni, és hatékonyan végre

⁶⁵ (1999) OJ C 119 p.5.

kell hajtani. Ebbe beletartozhat az illegális szeméttelpek és lerakók felszámolása, bezárása, a szelektív gyűjtésen és válogatáson alapuló rendszerek kiépítése, újrahasznosító és hulladékkezelő létesítmények üzembe helyezése, és az EU szabványoknak megfelelő hulladéklerakók építése. Alapvető fontosságú a szereplők közötti felelősségek világos megosztása (igazgatási szintek, hulladéktermelők és importálók, állampolgárok).

Ahhoz, hogy kialakítható legyen az előírásoknak megfelelő stratégia, intenzív és hatékony horizontális és vertikális együttműködésre van szükség a helyi hatóságok (beleértve a rendőrséget, az ügyészséget, stb.) és az igazgatás különböző szintjei között (helyi – regionális – országos – nemzetközi). A pénzügyi, műszaki és információs kapacitásokat ki kell építeni, illetve meg kell erősíteni azokon a helyi és regionális hatóságokon belül, amelyek felelősek a végrehajtásért, a jogi eszközök érvényesítéséért és az ellenőrzésért. A folyamat során a pénzügyi tervezésre is nagy hangsúlyt kell fektetni. A sikeres végrehajtás kulcsa, hogy a közvélemény elfogadja a hulladékgazdálkodási politikát, és részt vegyen a stratégia kidolgozásában, megvalósításában. Helyi szintű oktatási kampányokra van szükség, hogy kialakítsák a közvéleményben a tudatosságot, az érdeklődést és a támogatást. A helyi hatóságoknak nyilvános meghallgatásokat kell szervezniük, hogy tájékoztassák a helybelieket a hulladékgazdálkodási lehetőségekről, a hulladék által okozott problémákról, és arról, hogy az egyéneknek is lehetőségük és felelősségük van egy fenntarthatóbb hulladékgazdálkodás kialakításában. A szakmapolitikai folyamatnak átláthatóknak kell lenniük, a nyilvános részvételt pedig meg kell szervezni, és információval, konzultációval, oktatási tevékenységekkel kell támogatni.

Sajnálatos módon a helyi hatóságai általában nincsenek felkészülve arra, hogy megfeleljenek ezeknek a kötelezettségeknek, noha időközben egyre erőteljesebbek a közigazgatás decentralizációját szorgalmazó kezdeményezések. Sürgősen be kell tömni azt a hasadékot, ami a törvényhozók és a törvények végrehajtásáért felelős hivatalnokokat elválasztja. Mivel gyakran a helyi hatóságok felelősek az EU hulladékokra vonatkozó rendelkezéseinek végrehajtásért, létfontosságú, hogy növeljék részvételüket a jogalkotásban, mint ahogy az is, hogy a fejlődés érdekében megosszák egymással tapasztalataikat.

Ily módon a civil környezetvédelmi szervezetek számára alapvető fontosságú, hogy általános környezetvédelmi céljaik elérése érdekében helyi szinten munkálkodjanak.

3.5 Kapcsolódások más EU jogszabályokhoz

Az EU jogszabályok közötti kölcsönös kapcsolatok közül a fentiekben már jó néhányra rámutattunk. Most még egyszer következzenek a legfontosabbak:

Információ és részvétel. A közigazgatás kezében lévő környezetvédelmi adatokhoz való hozzáférés az emberi jogok közé tartozik. Egy beruházás engedélyezése érdekében beadott kérelmet, és a kiadott engedély tartalmát, beleértve az összes működési feltételt és a létesítmény szennyező anyag kibocsátásáról szóló adatokat a közvélemény számára hozzáférhetővé kell tenni. Az államigazgatásnak nincs joga, hogy visszatartson bármely olyan adatot, amely a hulladékkezelő létesítmény működése, a hulladék szállítása vagy a hulladék kezelése során a levegőbe, a talajba vagy a vízbe kibocsátott szennyező anyagokat jellemzi.

Az állampolgároknak és a környezetvédelmi szervezeteknek joguk van ahhoz, hogy valamely hulladékkezelő létesítmény engedélykérelmével, kiviteli tervével vagy jelentős változtatási kérelmével kapcsolatban észrevételt tegyenek. Ha a létesítmény esetleg hatással lehet rájuk, joguk van részt venni bármely olyan környezeti hatástanulmány készítésében, amelybe az államigazgatás belekezd. Ezenkívül joguk van részt venni a hulladékgazdálkodási tervek készítésében is, ami például gyakran meghatározza a hulladékkezelő létesítmény helyének megválasztását.

A létesítmények által alkalmazott technológiák. A nagy hulladékegetők az integrált megelőzésről és szennyezés-szabályozásról szóló irányelv hatálya alá esnek, ezért a legjobb elérhető technológiát kell alkalmazniuk. Ezt a technológiát általában egyéni engedélyekben rögzítik. A hulladéklerakókban alkalmazandó technológiákat ezen kívül a hulladéklerakókról szóló irányelv is tartalmazza.

Természetvédelem. Ha egy kiszemelt európai élőhelyen belül valamely hulladékkezelő létesítményt, égetőművet vagy lerakót akarnak elhelyezni, a madárvédelmi irányelvben és az élőhelyvédelmi irányelvben meghatározott értékelést el kell végezni. Az, hogy egy ilyen létesítmény az emissziók, a növekvő közlekedési terhek és egyéb tényezők ellenére nem eredményezi az élőhelyek jelentős zavarását, csak kivételes esetben fordul elő.

Levegő- és vízminőség. Az EU-nak a levegő- és vízminőségre vonatkozó rendelkezéseit tiszteletben kell tartani. A hulladékegetőkről szóló irányelv bizonyos szennyező anyagok esetében emissziós határértékeket állapít meg. Ezek a levegő- és vízminőségről szóló általános rendelkezésekkel együtt érvényesek.